Выходзіць з 20 снежня 1945 года

Настаўніцкая газета

№ 9 (5340)
Субота, 26 студзеня 2002 года

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Вострая тэма

Гамлетаўскае пытанне па-слуцку

Распачыналася ўсё амаль па-біблейску. Спачатку было Слова. Па-праўдзе кажучы, трывожнае, калі не злавеснае: з адукацыйнай карты Слуцка павінны знікнуць, так бы мовіць, пайсці ў нябыт сярэднія школы №№ 4 і 5 і два дзіцячыя садкі.

Слуцк дзень пры дні поўніўся чуткамі, якія інтэрпрэтаваліся абывацелем (грамадзянінам) на розны лад.

Урэшце дакаціліся яны і да Мінска. З сярэдняй школы № 5 патэлефанавалі: над старэйшай навучальнай установай горада навісла смяротная небяспека - яе мяркуюць закрыць, дасылаем у "Настаўніцкую газету" ліст, падпісаны педагогамі.

Інфармацыю прымаем да ведама, усведамляем, што слова цяпер - за нашым веданнем, разуменнем неардынарнасці сітуацыі, у якую патрапілі слуцкія педагогі.

Вось і сам ліст. Эмацыянальна афарбаваны па сваім складзе, з адпаведным наборам аргументаў па сваёй сутнасці.

Прыводжу вытрымкі, захоўваючы стыль, арфаграфію.

"...Чутка аб тым, што эканомія мясцовага гарадскога бюджэту будзе за кошт закрыцця школ, стала явай. Такога яшчэ не было ў гісторыі горада...

...Сярэдняя школа №5 мае багатую гісторыю, бо ёй ужо 67 год. На працягу ўсёй дзейнасці складваліся традыцыі, якія перадаваліся з пакалення ў пакаленне... Ідуць часы, мяняецца дэмаграфічная сітуацыя... На працягу апошніх гадоў колькасць вучняў у ёй не памяншаецца. Нягледзячы на тое, што ў раёне школы няма новабудоўляў, сёлета ў ёй навучаецца 576 вучняў з розных раёнаў горада.

...Мы, настаўнікі сярэдняй школы №5 Слуцка, задаёмся пытаннямі: чаму так дзееецца? Чаму так лёгка даецца рабіць разбуральныя захады на святое - дзіцячыя душы? І, нарэшце, губляемся: хто мы?

...У мінулым навучальным годзе прайшла франтальная праверка, якая паказала станоўчыя вынікі работы калектыву. Ды хіба магло быць інакш у тых, хто працуе, хто ўсяго сябе аддае дзецям, іх дабрабыту, у калектыве, які працуе зладжана, праводзіць творчыя пасяджэнні, павышае сваю кваліфікацыю. Ды што і казаць, калі 60 правяраючых знайшлі занятак у калектыве, які складаецца з 46 настаўнікаў.

З вуснаў загадчыка гарадскога аддзела адукацыі прагучалі словы: "Не трэба хваляваціца, працаваць будзем далей".

...А хмары навісаюць усё больш... Нявызначанасць лёсу... Нервовасць, чаканне".

Пісьмо з такім зместам вартае асаблівай увагі.

Кірую ў Слуцк.

Першы візіт, безумоўна, у школу. Літаральна на яе парозе сутыкаюся з бацькамі вучняў, якія прыйшлі ў школу адразу пасля сустрэчы са старшынёй гарвыканкама Аляксандрам Сайко, на якой высвятлялі пытанне: што будзе са школай? Які лёс яе чакае?

Яны ўсхваляваныя, фактычна закідваюць вашага карэспандэнта інфармацыяй, пытаннямі. Вылучаю песімістычныя ноткі - маўляў, справы дрэнь, школа прыпыніць сваё існаванне...

Супакойваю. Даводжу, што іх просьбы ўлады абавязкова не пакінуць без увагі, як след вывучаць. А да вырашэння праблемы, якая так нечакана паўстала, падыдуць з разуменнем, з улікам усіх яе нюансаў.

Дырэктар Сяргей Мяцельскі дапамагае. Сяргей Віктаравіч як педагог, кіраўнік калектыву, асабліва зацікаўленая асоба ў станоўчым зыходзе справы, найперш пераконвае бацькоў, што кіраўніцтва раёна пранікнута адказнасцю, зацікаўлена ў паспяховым функцыянаванні адукацыйнай прасторы...

Лаўлю сябе на думцы: што значыць гутарыць з узрушанымі жанчынамі!..

...Цесны пакойчык-кабінет. Сяргей Віктаравіч выклікаў уражанне чалавека з аналітычным складам розуму, чалавека, які па волі лёсу апынуўся ў такім далікатным становішчы, і ён ні ў якім разе не злоўжывае даверам бацькоў, хаця ўспрымае іх блуканні па інстанцыях, візіты да адказных службовых асобаў вунь як чуйна!

У размове з ім найперш прыйшлі да высновы, што школа - не толькі сцены, будынак, гэта, па сутнасці, жывы арганізм, са сваім духам, укладам, традыцыямі, якія фарміраваліся не адно дзесяцігоддзе, з аурай, уласцівай толькі пэўнай навучальнай установе.

Забягаючы наперад, не магу не прывесці на гэты конт вытрымкі са школьнага сачынення колішняга выпускніка Сяргея Гурбо. Ён пісаў хораша і квяціста: "Гэта - маленькі свет, свая сталіца - школа № 5". Толькі, лічы, з-пад пяра юнага паэта-філосафа маглі выйсці радкі: "Аглядаючыся назад, пачынаю разумець, як шмат дала нам родная школа: выхавала веру ў чалавека, сумленнасць, праўдзівасць, дабрыню, усё тое, без чаго нельга жыць".

Дзякуй, Сяргей, за пранікнёныя і шчырыя словы!

Дзякуй Людміле Пятроўне Траццяковай, тваёй настаўніцы, выкладчыцы рускай мовы і літаратуры, якая апякуецца цяпер як класны кіраўнік 10 "В".

Сяргей Віктаравіч, фізік па адукацыі, выкладчык інфарматыкі, "абцяжараны" дырэктарскай пасадай, нязмушана скіроўвае размову на канкрэтыку, факты, якія красамоўна сведчаць як "за", так і "супраць".

Ён пагаджаецца, што дэмаграфічная сітуацыя ў Слуцку міжволі вымагае думаць пра тое, што адукацыйнай прасторы неабходна "сціснуцца" (недакамплект у школах горада складае сёлета больш за 2300 месц!), што будынак школы вунь колькі часу не рамантаваўся, да таго ж спартыўная зала пры ёй (у свой час самая шыкоўная і прасторная ў горадзе) выбрала адпушчаны ёй ліміт часу і, па сутнасці, патрабуе грунтоўнай рэканструкцыі.

З другога боку - дзе ўзяць на гэта грошы?

Мо таму Сяргей Віктаравіч горка пагаджаецца з тым, што кіраўніцтва горада ў закрыцці школы, перапрафіляванні яе і бачыць менавіта тую саломінку выратавання, якая зможа адвесці бяду ўвогуле, скажам так, ад сістэмы адукацыі Слуцка.

Зразумела, дырэктар не хаваў сваёй пазіцыі, што ён катэгарычна супраць намеру "сціснуць" адукацыйную прастору дзеля эканамічнай выгады за кошт закрыцця сярэдняй школы №5. Пры гэтым ён даў зразумець, што не мае ніякага дачынення да тых крокаў і захадаў, якія робяць настаўнікі, вучні, іх бацькі, увогуле добразычліўцы школы.

Тое, што пайшлі пісьмы, даводзіў ён, у адказныя ўстановы краіны, разнастайныя сродкі масавай інфармацыі, у даным выпадку вельмі вытлумачальна.

- Пахадзіце па школе, паразмаўляйце з настаўнікамі, паслухайце, што кажуць вучні.

...З намеснікам дырэктара Тамарай Дзмітрыеўнай Шаўчэнка зайшлі ў 10 "В" клас.

Імправізаванае бліц-інтэрв'ю з юнакамі ўпэўніла ў тым, што яны, як фізікі, так і лірыкі, увогуле патрыёты роднай школы, абвострана, да глыбіні душы успрымаюць бяду, якая насоўваецца, шчыра жадаюць адвесці ліха.

Андрэй Кашын, Максім Яновіч, Сяргей Вераб'ёў, Жэня Воюш, Аляксей Паўлоўскі, Павел Пятроў, Косця Крываль, Жэня Клешчанка былі ў сваіх маналогах па-юнацку непасрэдныя, пераканаўчыя ў высновах.

Хлопцы даводзілі, што наважыліся стаць афіцэрамі, паступаць у Акадэмію.

- Рэфармуюць школу, а нам яшчэ заканчваць 11-ы. Ці захаваем мы статус класа як будучых вайскоўцаў у іншай школе? - дапытваліся яны. - Няўжо парушыцца, - гарачыліся юнакі, - наша мара, гэтак блізкая да здзяйснення?

Шаноўны чытач, давялося мець размову і з адказнымі службовымі асобамі, якія бачаць у закрыцці шэрагу навучальных устаноў Слуцка своеасаблівую магчымасць пазбегнуць у будучым бядотнага эканамічнага стану адукацыі ў раёне, нават, мякка кажучы, засцярогу.

Намеснік старшыні райвыканкама Сяргей Алікевіч горка прызнаўся, што яму не як службовай асобе, а як чалавеку, бацьку студэнта вельмі прыкра ўсведамляць, што даводзіцца ісці на такі крок, аднак рэаліі жыцця, яе вялікасць Эканоміка змушаюць да гэтага.

Сапраўды, Сяргей Львовіч, згодны, нельга замоўчваць факт: летась на рамонт аб'ектаў адукацыі горада былі выдзелены 23 мільёны рублёў, а каб вярнуць да жыцця тую ж спартыўную залу 5-й школы, неабходна за сто, як кажуць, з гакам, ды такім унушальным.

Што, ёсць пытанне?

А наконт таго, быць ці не быць сярэдняй школе, 5 лютага на чарговай сесіі гарадскога Савета, нагадваў ён, скажуць дэпутаты. Зразумела, да гэтага дэталёва вывучыўшы ўсе нюансы лёсаноснага пытання.

Загадчык аддзела адукацыі Слуцкага гарвыканкама Міхаіл Марачкоўскі хаця і аперырываў разлікамі, высновамі, прадыктаванымі часам, увогуле эканамічнай сітуацыяй у краіне, змушаны быў прызнацца, што не хацеў бы ў вачах, душах, сэрцах случчан быць нейкай адыёзнай фігурай...

...У перазменку быў зладжаны настаўніцкі сход. Адчуваю невымоўную атмасферу. Сяргей Віктаравіч паведамляе, што ён толькі што прыйшоў з сярэдняй школы №7, дзе вёў гаворку са сваім калегам пра тое, што тая можа прыняць класы-камплекты пятай. Большасць педагогаў можа мець надзею на працаўладкаванне. Частцы калектыву будзе прапанавана работа ў іншых навучальных установах горада. Гэта, маўляў, адзін з варыянтаў рэфармавання.

І толькі Сяргей Віктаравіч зрабіў паўзу, як Галіна Алейнікава, настаўніца пачатковых класаў, прадоўжыла:

- Сяргей Віктаравіч, ніякіх варыянтаў. Мы за адзіны - захаваць школу як самастойную.

Балючымі, горкімі былі словы Галіны Генадзьеўны і пра знітаванасць калектыву, унікальнасць яго, грунтоўную прафесійную падрыхтоўку, высокі рэйтынг школы, парушэнне ў гэтым выпадку правоў дзіцяці, скажэнне прэзідэнцкай палітыкі, ігнараванне Канстытуцыі.

І літаральна даслоўна ў адрас мясцовых уладаў:

- Не там шукаюць грошы!

Заўладарыла Слова! Эмацыянальнае. Аргументаванае і выверанае.

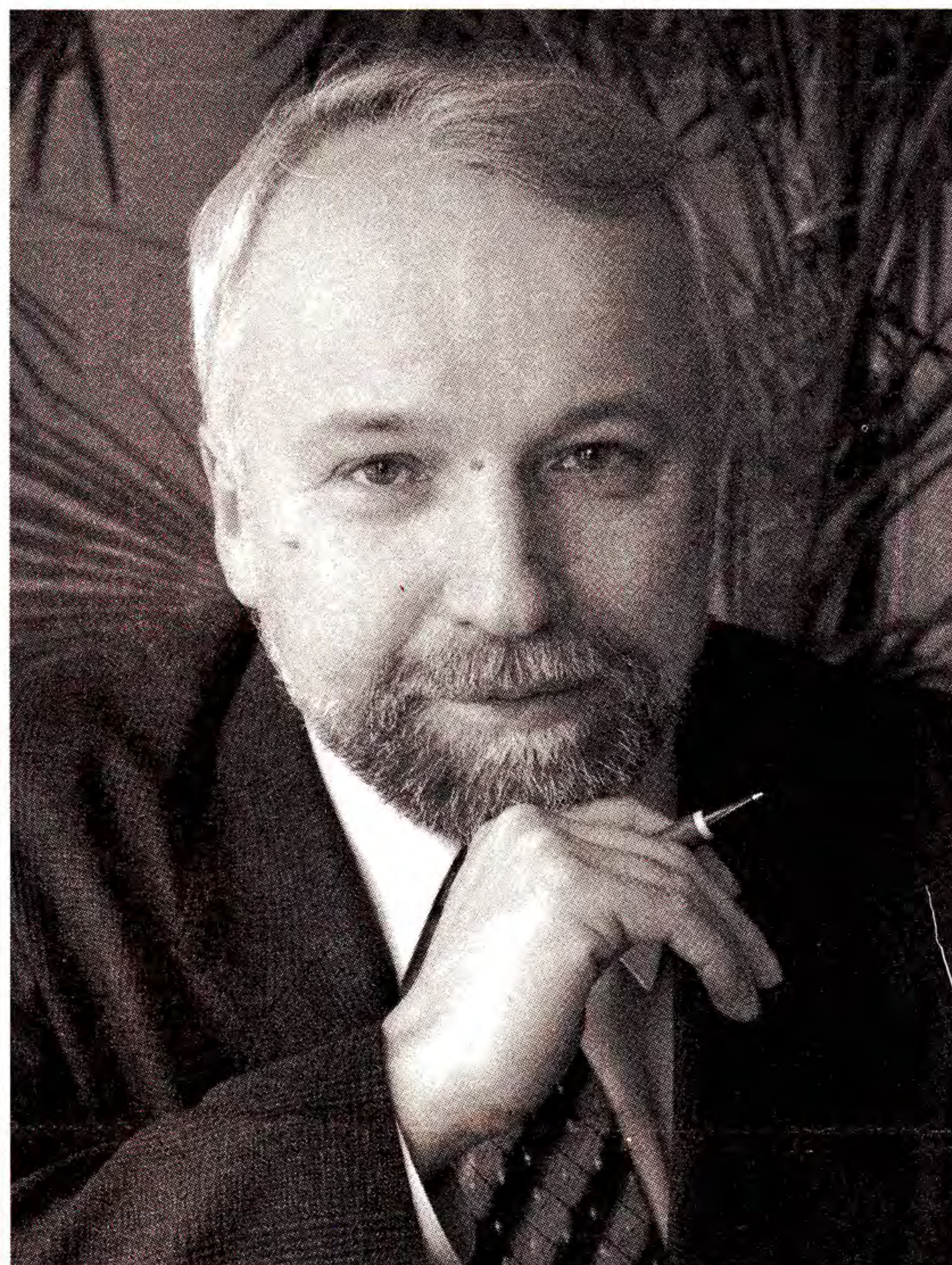
Адзін за другім выказваюцца педагогі - настаўнік фізкультуры Аляксандр Сталбавенка, настаўнік фізікі Дзмітрый Цароў, настаўнікі нямецкай мовы Наталля Лысая, Наталля Рабкова, настаўніцы рускай мовы Людміла Дзьякава і Наталля Грышына, географ Людміла Макарэня, настаўніца інфарматыкі Аксана Салава, матэматык Ірына Уласава, сацыяльны педагог Галіна Давыдчык, сакратар прафкама школы Галіна Пічугіна.

Кожнае выступленне - сімбіёз эмоцый і аргументацый, ды яшчэ такога напалу! Іх працінае толькі адно: школа мае права на жыццё.

Цікава, ці пойдуць 5 лютага слуцкія дэпутаты на даволі рызыкоўны крок - вынесці пятай школе смяротны прысуд?

Уладзімір НОВІК.

27 студзеня - Дзень беларускай навукі

Званне "Чалавек 2001 года" прысвоена прафесару, доктару медыцынскіх навук, загадчыку кафедры інфекцыйных хвароб Віцебскага дзяржаўнага медыцынскага універсітэта Валерыю Міхайлавічу Сямёнаву.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БЕЛТА.

Аб праблемах і перспектывах беларускай навукі, аб людзях, што прысвяцілі ёй сваё жыццё, чытайце ў матэрыялах тэматычнай старонкі "Навука".

Грамадскія аб'яднанні

Лягчэй папярэдзіць захворванне, чым яго лячыць

Большасць сваіх праблем чалавецтва прыдбала самастойна. Нецярпімасць, міжнацыянальная варожасць, розныя геапалітычныя інтарэсы, рэзкая дыспрапорцыя ва ўзроўнях жыцця - вось далёка не поўны спіс, які папоўніўся ў апошні час яшчэ адным "новаўвядзеннем" - нястрымнай глабалізацыяй усіх працэсаў жыццядзейнасці.

Паводле прагнозу аналітыкаў Міжнароднай федэрацыі таварыстваў Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца, у выніку пастаянных змяненняў свет стане больш інтэграваным і ўзаемазалежным. У ім значна лягчэй будзе адбывацца перамяшчэнне ідэй, людзей і капіталаў. Адкрыюцца новыя магчымасці, але разам з імі паявяцца і новыя пагрозы (фінансавая нестабільнасць, узброеныя канфлікты і г.д.), разрыў паміж беднымі і багатымі будзе павялічвацца як унутры краін, так і паміж імі. Усяго адзін прыклад. Калі ў 1960 годзе даходы насельніцтва самых багатых краін свету (20 працэнтаў насельніцтва Зямлі) у 30 разоў перавышалі даходы насельніцтва самых бедных краін (20 працэнтаў), то ў 1995 годзе былі большымі ўжо ў 82 разы.

Сучасныя гуманітарныя крызісы патрабуюць аператыўнага і комплекснага падыходу ў пераадоленні іх наступстваў. Углядаючыся ў кадры тэлевізійных рэпартажаў з месцаў баявых дзеянняў, стыхійных бедстваў, міжволі заўважаеш адну агульную дэталь: у іх прысутнічаюць санітарныя машыны або людзі з павязкамі з чырвоным крыжам. Гэта і не дзіўна, бо аказваць дапамогу параненым, аблягчаць чалавечыя пакуты, зыходзячы з прынцыпаў гуманнасці - ідэалогія Міжнароднага руху Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца.

Аднак усім вядома, што значна лягчэй папярэдзіць захворванне, чым яго лячыць. І ў гэтым сэнсе неабходна адзначыць, што адукацыйнаму кампаненту сваёй дзейнасці Чырвоны Крыж як міжнародная грамадская арганізацыя ўдзяляе першаступеннае значэнне. Пра гэта сведчыць праведзены сумесна з Беларускім Чырвоным Крыжам і Міжнародным камітэтам Чырвонага Крыжа ў Мінскай вобласці семінар па падрыхтоўцы і рэалізацыі пробнага праекта "Даследуючы гуманітарнае права".

Што ж уяўляе сабой праект "Даследуючы гуманітарнае права"? Гэта пакет рэсурсаў для выкладчыкаў, якія працуюць з падлеткамі. Асноўная мэта праекта - фарміраванне ў маладых людзей прынцыпаў павагі да жыцця і чалавечай годнасці. Вучэбныя матэрыялы заснаваны на гістарычных і сучасных сітуацыях для таго, каб даць уяўленне аб міжнародным гуманітарным праве, прадэманстраваць, якім чынам яно спрабуе абмежаваць разбуральнасць войн, асабліва ў дачыненні да тых, хто не здольны змагацца. Гэтая катэгорыя ўключае грамадзянскіх асоб, дзяцей, параненых і ваеннапалонных.

Неабходна падкрэсліць, што найбольш відавочнай прычынай для інтэграцыі міжнароднага гуманітарнага права ў сістэму адукацыі з'яўляецца тое, што дзяржавы-ўдзельніцы Жэнеўскіх канвенцый прынялі прававое абавязацельства як мага шырэй укараняць вывучэнне гуманітарнага права. Як адзін з найбольш шырока ратыфікаваных інструментаў міжнароднага права гэтыя канвенцыі разам з Усеагульнай Дэкларацыяй правоў чалавека 1948 года і Канвенцыяй аб правах дзіцяці 1989 года можна разглядаць як неад'емную частку базавай адукацыі ў XXI стагоддзі.

Усе пяць дзён семінара на ўдзельнікаў абвальваўся паток вербальнай і аўдыёвізуальнай інфармацыі, якая, разам з тым, успрымалася і засвойвалася практычна поўнасцю. Гэтаму садзейнічала адкрытая, творчая атмасфера, характэрная для большасці інтэрактыўных праектаў, што прадугледжваюць узаемны ўдзел бакоў у вучэбным працэсе.

Акрамя ўводнай часткі, якая датычыць гісторыі і традыцый развіцця Чырвонага Крыжа, яго сімволікі, асноўнай часткі, якая ўключае азнаямленне з асноўнымі палажэннямі міжнароднага гуманітарнага права і падрабязнага разгляду адукацыйнай праграмы "Вывучаючы гуманітарнае права", былі прапанаваны як індывідуальныя, так і калектыўныя інтэлектуальныя трэнінгі. Дарэчы, менавіта абарона калектыўных праектаў на зададзеную тэму выклікала самую ажыўленую дыскусію. Інтэнсіўны абмен меркаваннямі красамоўна ўказваў на зацікаўленасць аўдыторыі, якая была прадстаўлена выкладчыцкім корпусам, навуковымі і медыцынскімі работнікамі, супрацоўнікамі Беларускага Чырвонага Крыжа і Міжнароднага камітэта Чырвонага Крыжа. Узроставая палітра ўдзельнікаў семінара вагалася ў межах ад 20 да 50 гадоў, што таксама аказала станоўчы ўплыў, дазволіўшы атрымаць сінтэз жыццёвага вопыту і энергіі.

Як адзначыла Людміла Шынкарэнка, супрацоўнік Кіеўскай рэгіянальнай дэлегацыі Міжнароднага Камітэта Чырвонага Крыжа, асноўная мэта семінара была дасягнута, паколькі большасць выкладчыкаў выказала жаданне не толькі падрабязней азнаёміцца з праектам "Даследуючы гуманітарнае права", але і ўкараніць пробны курс непасрэдна ў навучальныя ўстановы.

Андрэй МАЖАРА.

Весткі

Вучоба і праца побач

У Дулебскім дзіцячым доме Бярэзінскага раёна пачаліся праблемныя этапныя курсы "Сучасныя падыходы да арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу ў інтэрнатнай установе". Паўгода педагагічны калектыў дзіцячага дома будзе працаваць над акрэсленай праблемай.

Адкрыла курсы дацэнт Акадэміі паслядыпломнай адукацыі Вера Сянько. Яна на працягу трох дзён асвятляла пытанні выхавання падлеткаў-сірот. Выступяць тут і вучоныя ды метадысты Мінскага абласнога ІПК (арганізатара курсаў).

За справу ўзяліся браты Асіповічы

Цікавую гуртковую работу па натуралістыцы ладзяць у Радашковіцкай школе-інтэрнаце Маладзечанскага раёна браты-выхавальнікі Асіповічы - Аляксандр і Андрэй, нядаўнія выпускнікі факультэта прыродазнаўства БДПУ імя М.Танка.

Складанне калекцый, вывучэнне флоры і фауны мікрараёна Радашковіч, дзейнасць навуковага таварыства "Юны натураліст", прыродазнаўчыя экскурсіі, вывучэнне нораваў свойскай жывёлы - вось далёка не поўны пералік таго, чым займаюцца з дзецьмі браты Асіповічы, ураджэнцы тутэйшых мясцін.

Як да месца факультатыў

Вельмі добра прыжыўся ў Валожынскай школе-інтэрнаце факультатыў "Этыка і этыкет узаемаадносін", які выкладае дырэктар установы Ніна Жданюк. Культура паводзін, культура ўзаемін, свет вакол нас і этыкет, этыка сямейнага жыцця, узаемаадносін у дыядзе "дзяўчына - юнак" - гэтыя і іншыя пытанні вывучаюць, вырашаюць старшакласнікі. А практычныя заняткі плануюцца і ў дзіцячых садках горада, і ў бальніцы, і ў мясцовым кафэ, і ў клубе маладажонаў. "Праз гэты факультатыў мы рыхтуем нашых выхаванцаў да свядомага жыцця", - гаворыць Ніна Уладзіміраўна.

Калі за плячыма стаж

Шмат гадоў працуе ў Халопеніцкім дзіцячым доме, што на Крупшчыне, Аляксандра Глліннік. Без малога 30-гадовы педагагічны стаж дапамагае ёй на належным узроўні ладзіць выхаваўчую работу з дзецьмі-сіротамі. Як намеснік дырэктара па выхаванні Аляксандра Аляксееўна арганізоўвае экскурсіі і падарожжы па гарадах рэспублікі, ладзіць дні імянніннікаў, дыскатэкі, кансультуе падлеткаў па розных пытаннях. Аляксандра Аляксееўна выкладчык замежнай мовы, вопытны педагог-метадыст.

Ай ды "Сузор'е"!

Ёсць у Клецкім дзіцячым доме ўзорная вакальная студыя "Сузор'е", якую наведваюць 25 выхаванцаў. Кіруе студыяй педагог Сяргей Іванавіч Галубкоў.

Віталь Абрамовіч, Сяргей Вілько, Таня Лагун, Іна Барадзька, Тамара Лібер, Марына і Юля Чухлебы... Гэтыя хлопчыкі і дзяўчынкі лічаць сцэну сваёй стыхіяй, сэнсам жыцця. У будучым яны мараць аб прафесійнай сцэне.

Два гады назад Міністэрства культуры прысвоіла калектыву "Сузор'е" званне "узорны". Расказваюць, калі прадстаўнічая камісія слухала "сузор'еўцаў", то была настолькі ўзрушана, што выклікала юных артыстаў на "біс", была зачаравана асобнымі выступленнямі.

Удзельнікі студыі штогод даюць больш як 100 канцэртаў. Выхаванцы "Сузор'я" - актыўныя ўдзельнікі і лаўрэаты Усебеларускага конкурсу "Усе мы родам з дзяцінства". (Асаблівы поспех выпаў на долю Стаса і Таццяны Кан.) "Сузор'еўцы" - неаднаразовыя лаўрэаты рэспубліканскага конкурсу юных талентаў інтэрнатных устаноў "Вясёлкавы карагод". З поспехам выступалі яны таксама ў сталіцы Італіі Рыме і горадзе Вітэрбо.

"Мы не адны..."

Клецкі дзіцячы дом каторы год супрацоўнічае са шматлікімі фондамі. Толькі летась яму аказана гуманітарная дапамога на суму 52935332 рублі. Установе перададзены, ірландцамі, напрыклад, аўтамабіль "Форд-транзіт". Ірландскія добразычліўцы адрамантавалі жылы корпус і пральню. За 17 дзён прывялі да ладу чатыры класныя пакоі, пакоі гігіены, калідор, майстэрню для хлопчыкаў, швейную майстэрню для дзяўчынак. У пральні ірландскія сябры ўстанавілі новае абсталяванне, адрамантавалі памяшканне. А галандская дабрачынная арганізацыя "Дзікія гусі" зрабіла рамонт сталоўкі і запусціла кухоннае абсталяванне (на 12000 долараў ЗША).

Штогод за мяжой адпачывае не менш 100 дзяцей-сірот. "Мы не адны...", - кажуць у Клецкім дзіцячым доме. І яны маюць рацыю.

Мікалай ГРУДЗІНСКІ.

Інтэрв'ю з нагоды

Ісціна недзе побач

Заўтра - Дзень беларускай навукі. Свята гэтае - з шэрагу нягучных і няшумных. Як, зрэшты, і сама навука. Яна не цярпіць мітусні, таго ж патрабуе і ад людзей, занятых у лабараторыях, у не самых прэзентабельных кабінетах, проста за хатнім сталом пошукам навуковай ісціны. Яна ж недзе побач, але адкрываецца, даецца ў рукі, нібы казачная жар-птушка, толькі тым, хто прысвячае гэтай высакароднай справе ўсё сваё жыццё.

Сваім прафесійным святам лічыць гэтую дату і калектыў Беларускага дзяржаўнага эканамічнага універсітэта. Бо БДЭУ – не толькі буйнейшая ВНУ Беларусі, але і вядомы ў рэспубліцы навукова-даследчы цэнтр, чые навуковыя распрацоўкі знаходзяць сёння шырокае выкарыстанне ва ўсіх сферах вытворчасці і кіравання, састаўнымі часткамі ўваходзяць у многія законы і нарматыўныя акты, якія распрацоўваюцца заканадаўчай уладай краіны.

Наш сённяшні субяседнік, **прарэктар БДЭУ па навуковай рабоце, прафесар Мікалай Емяльянавіч ЗАЯЦ**, пра навуку вышэйшай школы, перспектывы яе развіцця гаворыць з поўным разуменнем прадмета, горача і захоплена, таму што менавіта навука стала справай усяго яго жыцця.

– Пагадзіцеся, багацце нацыі вызначаецца не столькі наяўнасцю карысных выкапняў або, скажам, геапалітычным становішчам краіны, колькі, у першую чаргу, яе інтэлектуальным патэнцыялам, значная частка якога сканцэнтравана якраз у сценах нашага універсітэта. Беларускі дзяржаўны эканамічны універсітэт у апошнія гады стаў сапраўдным флагманам навукі ў рэспубліцы, працуе па прыярытэтных напрамках развіцця грамадства ўвогуле і яго эканомікі ў прыватнасці. Адзін толькі прыклад. Праграма даследаванняў па праблемах бюджэтнага працэсу, выкананая нашым дактарантам Тамарай Сарокінай, рэалізавана на ўзроўні Кабінета Міністраў і Міністэрства фінансаў, лягла ў аснову Закона аб бюджэце. Паспяхова ідзе і распрацоўка навуковай тэмы па уніфікацыі падатковай сістэмы Расіі і Беларусі, якую мы ажыццяўляем сумесна з Фінансавай акадэміяй пры ўрадзе Расіі. Некалькі гадоў па заданні ўрада менавіта нашы вучоныя даследавалі працэсы ў эканоміцы з пункту гледжання яе адаптацыі да рэалій канкрэтнага жыцця. Гэтыя напрацоўкі былі потым выкарыстаны Міністэрствам фінансаў і Міністэрствам эканомікі на практыцы. Вельмі плённым аказалася і супрацоўніцтва нашага універсітэта з Інстытутам эканомікі Нацыянальнай акадэміі навук па праблемах эканомікі і сацыяльнай палітыкі. Цяпер сумесна з НАН Рэспублікі Беларусь выконваецца 15 навукова-даследчых работ. Думаю, што нават гэтыя прыклады з мнагаграннай навуковай дзейнасці ВНУ красамоўна гавораць пра тое, наколькі высокі навуковы патэнцыял БДЭУ, якія задачы і праблемы ён у стане вырашаць. Прыкметнай з'явай становяцца навуковыя распрацоўкі нашых вучоных і ў галіне гаспадарчага права, нягледзячы на тое, што факультэт права існуе ўсяго пяць гадоў.

- Мяркуючы па вашым адказе, Мікалай Емяльянавіч, вашых калег-навукоўцаў не папракнеш у адарванасці ад рэалій сённяшняга жыцця, не назавеш гэткімі пустэльнікамі, якіх цікавіць, калі можна так сказаць, сам працэс, а не вынік. Што дапамагае навукоўцам універсітэта быць на вышыні становішча, генерыраваць свежыя ідэі і праекты?

– Адказ, думаю, у разумным спалучэнні навукі тэарэтычнай з прыкладнымі распрацоўкамі, якія выконваюцца непасрэдна па заданнях арганізацый, прадпрыемстваў і ўстаноў. Гэта так званыя гаспадарчадагаворныя тэмы. У прыватнасці, вучоныя універсітэта распрацавалі тыпавы бізнес-план для такога буйнога канцэрна як "Беллесбумпром", аналагічная праблема ў нас вырашаецца па заказе авіярамонтнага завода. Мы ганарымся, што нашых вучоных ведаюць у рэспубліцы, прапануюць распрацоўку навуковых праблем, з якімі яны паспяхова спраўляюцца. Нас гэта радуе яшчэ і таму, што, задавальняючы свае, скажам так, навуковыя амбіцыі, наш вучоны, выкладчык або загадчык кафедры тым самым павышае і якасць выкладання.

Пагадзіцеся, такога выкладчыка больш цікава слухаць, з яго лекцый можна пачарпнуць значна больш, чым з сухога тэарэтызавання або пераказу даўно састарэлага падручніка. Рэктарат універсітэта разумее гэта і ўсімі сродкамі стымулюе падобныя памкненні. У гэтым плане, паверце, робім шмат, але, на жаль, нярэдка многія нашы пачынанні ўпіраюцца ў банальны недахоп фінансаў.

- Студэнт - аспірант - вучоны. Ці існуе гэты класічны ланцужок ва універсітэце, бо апошнім часам стала праблемай завабіць студэнта ў аспірантуру, пераканаць перспектыўнага выпускніка развіваць свае здольнасці за дастаткова невялікую аплату?

– Сапраўды, пэўныя праблемы з наборам у аспірантуру і магістратуру ў нас былі, але ўжо ў мінулым годзе праводзілі яго на конкурснай аснове. Сёння да нас у аспірантуру ідуць людзі вельмі і вельмі падрыхтаваныя. Але мы хацелі б узняць планку патрабаванняў яшчэ вышэй – мець у сябе аспіранта з вопытам, няхай у год-два, практычнай работы, веданнем замежнай мовы і добрай матэматычнай падрыхтоўкай. Сённяшнія ж аспіранты паспяхова вучацца, з гэткім жа поспехам і абараняюцца. Што да магістратуры, дык сёлета частка маладых людзей займаецца тут на платнай аснове, што само сабой гаворыць пра сур'ёзныя намеры магістрантаў.

Цяпер у БДЭУ вучыцца звыш пяцісот дактарантаў, аспірантаў і саіскальнікаў, што сведчыць пра цікавасць моладзі да навукі. Мы, са свайго боку, даем кандыдатам усе магчымасці абараніцца – дапамагаем выдаваць манаграфіі, падбіраем тэмы для даследаванняў. Мы таксама падтрымліваем таленавітую навуковую моладзь матэрыяльна, лічым, што менавіта яны, дактаранты і аспіранты, – галоўны рухавік нашай навукі. Тым больш, што многія з іх ужо сябе зарэкамендавалі і праявілі. Дактарант Галіна Прымачонак, напрыклад, выпусціла вельмі актуальную манаграфію аб адносінах уласнасці, якая знаходзіцца на стыку дзвюх навук – эканомікі і права. Яшчэ раз паўтару, што добры старт нашых маладых калег прымушае і нас, вучоных з немалым багажом, быць у форме, не адставаць ад прагрэсу, адпавядаць яго патрабаванням.

І вось яшчэ пра што, карыстаючыся нагодай, абавязкова хачу сказаць. Навука – дарагі занятак, і часта даводзіцца чуць нараканні на тое, што занадта шмат грошай выдаткоўваецца на навуковыя пошукі. У пэўнай ступені гэта так. Але трэба памятаць, што гэтыя сродкі не праядаюцца бяздарна, а ўкладваюцца ў заўтрашні дзень краіны. Навука заўсёды дасць плён, і любая дзяржава, якая гэта разумее, укладвае ў яе грошы. Наша дзяржава, да яе гонару, гэта разумее. І менавіта дзякуючы такой пазіцыі вучоных рэспублікі, у тым ліку і нашага універсітэта, добра ведаюць за мяжой, заўсёды жыва цікавяцца нашымі ідэямі і напрацоўкамі. Гэта яшчэ раз пацвярджае той факт, што і сама наша дзяржава, і яе навуковыя пошукі развіваюцца ў рэчышчы агульнасусветнага прагрэсу і найважнейшых жыццёвых каштоўнасцей.

Гутарыла Антаніна КУЧКО.

Конкурс

Уганараванне студэнтаў-навукоўцаў

У Беларускім дзяржаўным універсітэце адбылася нарада арганізацыйнага камітэта конкурсу лепшых навуковых работ студэнтаў Беларусі. Прадстаўнікі конкурсных камісій па ўсіх 27 навуковых раздзелах абмяркоўвалі якасць і узровень студэнцкіх даследчых праектаў і, нарэшце, абвясцілі канчатковыя вынікі конкурсу 2001 года.

Усяго на конкурс было прадстаўлена 2048 работ студэнтаў амаль з усіх стацыянарных і рэгіянальных ВНУ. У межах двух асноўных напрамкаў - гуманітарных і сацыяльна-эканамічных навук, а таксама прыродазнаўчых і тэхнічных - самыя папулярныя (калі меркаваць па колькасці ўдзельнікаў) сталі раздзелы правазнаўства, эканомікі, медыцыны і замежных моў.

Працам 361 аўтара была прысвоена I катэгорыя. Гэта праекты, якія атрымалі найвышэйшыя адзнакі па ўсіх крытэрыях: актуальнасць тэмы, навуковая навізна, арыгінальнасць вырашэння, тэарэтычная і практычная значнасць. Як правіла, пры ацэнцы разглядалася наяўнасць публікацый па тэме даследавання і актаў укаранення - дакументаў, якія пацвярджаюць выкарыстанне на практыцы, скажам, у вучэбным працэсе [illegible]. II і III катэгорыі былі прысвоены адпаведна працам 522-х і 723-х аўтараў. Хутка студэнты-пераможцы будуць узнагароджаны дыпломамі Міністэрства адукацыі і грашовымі прэміямі ад ВНУ, у якіх яны вучацца, а аўтары работ I катэгорыі будуць прадстаўлены для заахвочвання ў спецыяльны фонд Прэзідэнта краіны па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў і студэнтаў.

Дарэчы, у парадку эксперыменту апошнія гады для ўдзелу ў конкурсе прыцягваюцца вучні школ і студэнты каледжаў. [illegible] 2001 года найвышэйшую адзнаку атрымалі навуковы праект па радыёнавігацыйных сістэмах Пятра Кузьміча, студэнта Мінскага дзяржаўнага авіяцыйна-тэхнічнага каледжа. Працы па філасофіі Андрэя Раленкі, вучня 11-га класа сярэдняй школы №174 Мінска прысвоена II катэгорыя.

Хоць у гэтым конкурсе ўдзельнічала і большая ў параўнанні з мінулагоднім колькасць студэнтаў, прадстаўнікі конкурсных камісій, асабліва найбольш "масавых" раздзелаў, вымушаны былі прызнаць, што знізілася якасць прадстаўленых работ. Прычына гэтага, напэўна, у адсутнасці матэрыяльнай зацікаўленасці студэнтаў у навуковых даследаваннях. Безумоўна, [illegible]

Аляксандр АНДРЫЯНАЎ.

Асоба

"Пульсар" прафесара Севераніна

Імя прафесара Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага універсітэта Віталя Севяраніна ўключана Міжнародным біяграфічным цэнтрам Кембрыджа ў зборнік "2000 выбітных вучоных XXI стагоддзя (1-е выданне)". І цяпер на лекцыях студэнты часта пішуць прафесару запіскі, прыкладна, такія: "У чым заключаецца рэвалюцыйнасць Вашых вынаходніцтваў?" ці "Чаму Вы не з'язджаеце ў Амерыку?".

Прызнанне заслуг прафесара Брэсцкага тэхнічнага універсітэта Кембрыджам, натуральна, не засталося па-за ўвагай грамадскасці. Пра гэта паведамілі мясцовыя сродкі масавай інфармацыі, весткі дайшлі да сталіцы, а студэнты універсітэта на кожнай лекцыі патрабавалі ад прафесара "тлумачэнняў". І толькі тыя, хто многія гады ведае Віталя Сцяпанавіча Севяраніна і яго навуковыя інтарэсы, не падзівіліся гэтаму факту прызнання вучонага прэстыжнай установай. Дзівіліся іншаму: чаму, каб пра чалавека з захапленнем гаварылі на радзіме, трэба, каб яго адзначылі за мяжой?

Каюся, пра прафесара Севяраніна я даведалася дзякуючы таму ж Кембрыджу. Але ўжо не хацелася абмяжоўвацца адной толькі заметкай пра яго поспех у прэстыжнай намінацыі. Была патрэба сустрэцца з чалавекам, якога ведаюць і паважаюць калегі ў свеце, любяць студэнты і які сваёй працай здабывае навуковую славу свайму універсітэту і сваёй краіне... І я паехала ў Брэст.

Мы ідзём па цёмным калідоры універсітэта раннім зімовым вечарам, і Віталь Сцяпанавіч на хаду шчоўкае выключальнікамі – запальвае святло. Ён выкладае ва універсітэце энергазберажэнне і цеплаэнергетыку...

– Цёмна... – заўважае на маё нявыказанае пытанне прафесар. – Энергазберажэнне – гэта не адключэнне энергіі спажыўцам (тут – аварыйны стан), гэта не "уходя гасите свет" (тут – элементарная дысцыпліна), гэта не недапушчальнасць "пераацяплення" памяшканняў пры адлігах (тут – тэхналагічная дысцыпліна), гэта не ўсеагульная ўстаноўка прылад уліку (тут – звычайныя стасункі паміж вытворцам і спажыўцом энергіі). Энергазберажэнне – гэта дасягненне максімальна станоўчага эфекту пры мінімальных выдатках.

Пад кіраўніцтвам прафесара Севяраніна ў навукова-даследчай лабараторыі "Пульсар" Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага універсітэта развіваецца новы тэхнічны напрамак – даследаванне і рэалізацыя тэхналогіі пульсуючага гарэння. Яна цесна звязана з сучаснай праблемай энергазберажэння, бо дазваляе спальваць паліва з вельмі высокім каэфіцыентам карыснага дзеяння. Прычым не толькі атрымліваць стопрацэнтны выхад хімічнай энергіі – самі апараты для спальвання вельмі эфектыўныя. Яны добра перадаюць цяпло аб'екту, менш спажываюць энергіі на ўласныя патрэбы, менш забруджваюць навакольнае асяроддзе і маюць іншыя станоўчыя якасці.

У Віталя Сцяпанавіча вельмі многа каштоўных распрацовак, якія абаронены аўтарскімі патэнтамі. На жаль, вельмі мала з іх удалося ўкараніць.

У недалёкім мінулым, калі не было праблем з металам, у лабараторыі самі рабілі эксперыментальныя ўстаноўкі, на якіх правяралі ідэі на працаздольнасць. Цяпер у ВНУ няма для гэтага сродкаў. Да прафесара Севяраніна часта прыходзяць інжынеры, бізнесмены, кіраўнікі прадпрыемстваў, і ён паказвае ім схемы, чарцяжы, малюнкі... Людзі глядзяць, захапляюцца, бяруць адрас. Але праходзіць час – і яны не вяртаюцца. Вядома ж, на паперы ўсё прыгожа, але неяк непераканаўча. І прафесар упэўнены, што калі б ён мог прадэманстраваць дзеючую ўстаноўку, якая дае цяпло, размовы б гэтыя мелі працяг.

ВНУ і навука – непадзельныя, і лепшыя розумы сканцэнтраваны менавіта тут. Шкада, што яны не запатрабаваны. А універсітэцкія вучоныя вельмі многа маглі б прапанаваць удзячнай радзіме.

– Большасць універсітэцкіх вучоных не патрабуе вялікіх грошай для сябе, – гаворыць Віталь Сцяпанавіч. – Каб зрабіць устаноўку, неабходны метал, зварка. І гэта можна ажыццявіць на заводзе. Няхай завод будзе сааўтарам маёй ідэі... У нас яшчэ так многа старога, па-добраму кансерватыўнага, калі хочаце – савецкага, што мы нават не ставім пытанне аб аплаце. Выкарыстайце нашы ідэі, і мы будзем удзячныя. Ну а будзе эканамічны эфект – ад узнагароджання не адмовімся. Але ідэі трэба інтэнсіўна выкарыстоўваць.

Сёння далёка не ўсе вынаходнікі могуць аплочваць нараджэнне сваіх патэнтаў. А таму, па словах прафесара Севяраніна, вынаходзяць толькі тыя, хто не можа не вынаходзіць. І ён рэгулярна піша заяўкі на вынаходніцтвы – у гэтым знаходзіць аддушыну.

– Вынаходніцкая дзейнасць – гэта творчасць, яе вынік – не абавязкова "жалеза". Прыгожа вырашаныя тэхнічныя праблемы, цікавыя, арыгінальныя ідэі – тая ж музыка ці жывапіс, што натхняе чалавека на практычныя здзяйсненні.

Шлях Віталя Севяраніна ў навуку пачаўся яшчэ ў студэнцкія гады, у Беларускім політэхнічным інстытуце. Ужо тады ён займаўся навуковай работай. А ВНУ будучы прафесар скончыў проста бліскуча, з сярэднім балам 5,0. І ніводнай чацвёркі – нават па курсавых ці практычных! Ён сам дзівіцца, што было гэтак прыемна і лёгка вучыцца.

Віталь Сцяпанавіч многа разважае аб праблемах сучаснай вышэйшай школы, шмат піша на гэтую тэму. Штосьці – у стол ці для абмеркавання з калегамі, штосьці – для друку. У сваёй працы, прысвечанай рэфармаванню Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага універсітэта, прафесар прапанаваў цэлы шэраг пераўтварэнняў, мэта якіх – атрыманне найлепшага выніку ў сучасных умовах фінансавання, павышэнне прэстыжу ВНУ і дэмакратызацыя. Многае ў той працы магло б падацца спрэчным, але вельмі шмат у ёй рацыянальнага, творчага і неабыякавага. І гэты нецярплівы клопат прафесара пра універсітэцкае жыццё надае аптымізму: як добра, што ёсць людзі, якім – не ўсё роўна.

Прафесар Севяранін прывучае сваіх студэнтаў задаваць на лекцыях пытанні, калі штосьці незразумела ці асабліва цікава. Яму важна ведаць, ці ўсё разумеюць яны. І студэнты пытаюцца, шлюць запіскі...

Ён выкладае ў Брэсцкім дзяржаўным тэхнічным універсітэце (тады яшчэ – інстытуце) з 1973 года, і за гэты час не паставіў студэнтам ніводнай двойкі. Прафесар лічыць, што калі студэнт быў на занятках (а гэта ён абавязкова адзначае!), слухаў уважліва, вёў канспект, дык ужо выкладчык адказвае за якасць атрыманых студэнтам ведаў.

Між тым, сакрэтам поспеху савецкай школы прафесар Севяранін лічыць прымус. Бо вельмі мала ёсць настаўнікаў, якія могуць па-сапраўднаму зацікавіць прадметам. А вучоба – гэта праца, і менавіта прымусам можна скіраваць малады розум да напружанай працы. Вядома ж, формы гэтага прымусу могуць быць розныя...

– І я не згодны з формулай – вучыцца гуляючы! Гэта ж і не вучоба, і не гульня! Іншая справа, што абстаноўка павінна быць нармальнай. Каму трэба – выйдзіце, каму трэба (у нас бывае холадна) – прыносьце з сабой тэрмас, піражкі... Але слухайце, убірайце ў сябе, аналізуйце, удакладняйце... Працэс засваення ведаў – гэта праца, і іншага шляху атрымаць іх – няма.

Віталь Сцяпанавіч упэўнены: мэта вышэйшай школы – не падрыхтоўка спецыялістаў для народнай гаспадаркі (гэта дзейнасць асобай галіны, куды ўваходзяць ПТВ і г.д.), а атрыманне вышэйшай адукацыі. Універсітэт – каб павысіць найперш "чалавечую" кваліфікацыю, а не вытворчую.

Ён любіць узаеміны са студэнтамі і ахвотна перадае ім свае веды – навуковыя і жыццёвыя. Маладым гэтыя стасункі надзвычай неабходны, яны многага не ведаюць. У яго часта пытаюцца адносна ад'езду ў Амерыку. І прафесар гаворыць студэнтам "банальнае" – пра радзіму, пра чалавечыя сувязі і пра любімую працу ў родным горадзе: "Калі я паеду, іншыя... хто ж застанецца тут? Вы застанецеся... А хто будзе падымаць гэтую зямлю?" І студэнты слухаюць, пагаджаюцца.

Прафесар Севяранін бываў ў Амерыцы, чытаў лекцыі для прафесараў у тэхналагічным інстытуце Атланты. Яго і цяпер клічуць за акіян. Але ён аддае перавагу брэсцкай прапісцы. Вядзе актыўную навуковую перапіску з замежнымі калегамі і нават дае кансультацыі па тэлефоне.

– Ды не ўсё ў нас гэтак дрэнна, толькі не трэба ныць. Калі выязджаеш за горад на веласіпедзе, глядзіш – паўсюль такія палацы растуць! І не дзесяткі, не тысячы – дзесяткі тысяч... Перыяд, калі мы думалі, што мы бедныя, на шчасце, мінае. Людзі пачалі думаць пра больш высокія матэрыі. І моладзь стала думаць пра навуку. Тым больш радуе, што не дзеля грошай, а таму, што – цікава Моладзь пасталела для разумення, што навука – не пустая справа. І хоць пакуль яна не дае шмат грошай, але рэч гэта – вартая, і без навукі – дрэнна.

Віталь Сцяпанавіч Севяранін ганарыцца сваімі выхаванцамі, якія захапіліся ягонай справай і – ён не сумняваецца! – скажуць сваё слова ў навуцы. І сам прафесар поўны ідэй ды праектаў. Можна толькі пажадаць, каб наша краіна скарыстала гэты "пульсар".

Галіна СІДАРОВІЧ.

Вышэйшая школа

Спрыяльныя ўмовы маладосці

На працягу ўсёй гісторыі існавання вышэйшай школы шмат увагі надавалася навукова-даследчай рабоце студэнтаў. Прыярытэтным напрамкам дзейнасці любой вышэйшай навучальнай установы з'яўляецца развіццё студэнцкай навукі, якое сёння ідзе не самацёкам. Беларускі каардынацыйны цэнтр навукова-даследчай работы студэнтаў (БКЦ НДРС) - якраз тая ўстанова, што займаецца распрацоўкай і рэалізацыяй адзінай канцэпцыі ўдасканалення форм і метадаў арганізацыі студэнцкіх навуковых даследаванняў.

У 1996 годзе БКЦ НДРС прыйшоў на змену Беларускаму рэспубліканскаму савету па навукова-даследчай рабоце студэнтаў, які існаваў да 93-га года на базе былога Радыётэхнічнага інстытута. І разам з тым пераняў усе яго паўнамоцтвы. Паводле статута цэнтра, сярод яго асноўных задач – "выяўленне і ўсебаковая падтрымка таленавітых студэнтаў, развіццё іх інтэлектуальных магчымасцей". Апрача гэтага, каардынацыйны цэнтр займаецца выдавецкай дзейнасцю і арганізуе шматлікія мерапрыемствы па актуальных праблемах адукацыі і навукі, галоўныя з якіх – конкурс лепшых навуковых работ студэнтаў Беларусі і Рэспубліканская навуковая канферэнцыя студэнтаў і аспірантаў.

У не такім яшчэ далёкім "даперабудоўчым" мінулым існавала адна негатыўная тэндэнцыя: да навукова-даследчай дзейнасці мэтанакіравана і сістэматычна прыцягвалася ўся моладзь, што набывала вышэйшую адукацыю, пачынаючы з першакурснікаў. "Мы ідзем іншым шляхам, – запэўніў Уладзімір Іванавіч Мікуловіч, выканаўчы дырэктар БКЦ НДРС. – Я лічу, што трэба адбіраць самых лепшых, здольных, таленавітых студэнтаў. І выключна на добраахвотнай аснове".

У нашай краіне, напэўна, адзіны на цяперашні час варыянт матэрыяльнага стымулявання для студэнтаў, што займаюцца навукай, – гэта грашовыя прэміі ад ВНУ, у якіх яны вучацца. Амаль кожная вышэйшая навучальная ўстанова (за кошт увядзення платных аддзяленняў) у стане стварыць фонд падтрымкі таленавітай студэнцкай моладзі, а таксама навуковых калектываў выкладчыкаў. Прыемна, што такая практыка сёння ёсць.

На пачатку існавання БКЦ НДРС таксама планавалася стварыць фонд матэрыяльнай падтрымкі адораных студэнтаў. На жаль, здзяйсненне гэтай задумы пакуль што адкладваецца, бо ў цэнтра на гэты час няма аніякіх трывалых крыніц, з якіх можна было б стварыць такі фонд. Справа ў тым, што БКЦ НДРС мае статус грамадскай арганізацыі і дзейнічае на аснове самафінансавання. Дарэчы, калі звярнуцца да замежнага вопыту, то, паводле яго, каардынацыяй студэнцкай навукі якраз і займаюцца няўрадавыя арганізацыі, але фінансуюцца яны пры гэтым дзяржавай. Па словах Ул.І.Мікуловіча, знаходзіць фундатараў таксама праблематычна: прадпрымальнікі і бізнесмены больш ахвотна спансіруюць відовішчныя мерапрыемствы.

Як гэта ні дзіўна, але нават пры адсутнасці матэрыяльнага заахвочвання ў апошнія гады назіраецца павышэнне студэнцкай навукова-даследчай актыўнасці. Спад цікавасці моладзі да навукі прыйшоўся на 1994-95 гады, калі сярод студэнтаў бытавала меркаванне: каб займацца бізнесам, зусім не абавязкова абцяжарваць сябе лішнімі ведамі. Даволі хутка час выправіў гэтую каштоўнасную памылку. Калі ў 1994 годзе ў Рэспубліканскай навуковай канферэнцыі студэнтаў і аспірантаў удзельнічала прыкладна 150 чалавек, то ў 2001-м з 867 прэтэндэнтаў было абрана 436 лепшых дакладчыкаў. У 2000-м годзе колькасць студэнцкіх навуковых работ, якія былі апублікаваны – як у інстытуцкіх зборніках, так і ў спецыялізаваных часопісах – павялічылася параўнальна з 90-91 гг. больш чым у 11 разоў. Даволі распаўсюджаны выпадкі, калі выпускнікі універсітэтаў маюць па 5-6 публікацый і ўжо праз год, датэрмінова, абараняюць кандыдацкія дысертацыі. Цяпер студэнцкую навуковую актыўнасць можна ахарактарызаваць лічбай 35 працэнтаў – ад агульнай колькасці студэнтаў. Гэта датычыцца толькі даследаванняў, што вядуцца ў пазавучэбны час – у лабараторыях, гуртках, на факультатывах і г.д. Скажам, рэфераты ці даклады, якія рыхтуюцца да семінарскіх заняткаў, не ў лік. Бо вучэбны працэс і сам па сабе павінен удасканальвацца, уключаць элементы інтэлектуальнай творчасці.

На жаль, у нас не практыкуецца такая форма арганізацыі навуковых даследаванняў як індывідуальная праца прафесара са студэнтам, бо яна вельмі карпатлівая і невысока ўзнагароджваецца, а магла б быць, магчыма, самай эфектыўнай. Больш прымальная і распаўсюджаная ў айчынных ВНУ форма арганізацыі навукова-даследчай дзейнасці – гэта студэнцкія навукова-даследчыя лабараторыі (СНДЛ). Да прыкладу, адна з лепшых СНДЛ Беларускага дзяржаўнага універсітэта, што створана на кафедры квантавай фізікі і радыёэлектронікі, адзначана спецыяльным фондам Прэзідэнта рэспублікі па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў і студэнтаў. На сённяшні дзень шасцёра выпускнікоў факультэта, што займаліся ў свой час у гэтай лабараторыі, датэрмінова абаранілі кандыдацкія дысертацыі.

Часам падобныя калектывы выкладчыкаў і студэнтаў узнікаюць спантанна. На кожным факультэце, напэўна, ёсць 5-10 чалавек з ліку прафесарска-выкладчыцкага складу, якія нібы магнітам прыцягваюць актыўных і зацікаўленых студэнтаў і арганізуюць сумесны навуковы пошук. Часцей за ўсё – на грамадскіх асновах і з уронам для свайго вольнага часу, асабістых інтарэсаў.

Дарэчы, Уладзімір Іванавіч Мікуловіч – якраз належыць да людзей, якія хварэюць усім сэрцам за тых студэнтаў, што імкнуцца ў навуку, робіць усё магчымае, каб іх распрацоўкі і вынаходніцтвы былі запатрабаваны. Ён называе сябе "вечным студэнтам", бо яшчэ пяцікурснікам узначаліў студэнцкую даследчую лабараторыю факультэта фізікі БДУ, кіраваў ёю на працягу сямі гадоў ужо пасля заканчэння універсітэта і ўвесь час, да гэтае пары, займаўся пытаннямі студэнцкай навукі. Ул.І.Мікуловіч сцвярджае, што любая краіна павінна пастаянна клапаціцца пра ўзнаўленне і ўдасканаленне свайго навуковага патэнцыялу. І ўпэўнены, што каардынацыя навукова-даследчай работы студэнтаў будзе ажыццяўляцца больш паспяхова, калі развіццё студэнцкай навукі стане неад'емнай часткай дзяржаўнай адукацыйнай палітыкі.

Іна НІКІЦЕНКА.

Партрэт

88 нябесных сузор'яў

Ігар Ігаравіч Іўлеў - адзін з нямногіх навукоўцаў, каму ў маладым узросце ўдалося дасягнуць зайздросных поспехаў на навуковай ніве. У 25 гадоў ён стаў кандыдатам тэхнічных навук - бадай, самым маладым у Беларускім дзяржаўным універсітэце інфарматыкі і радыёэлектронікі на момант абароны дысертацыі ў 2000-м годзе.

Даўно заўважана, што чалавек, якому уласціва пачуццё такту і доля сціпласці, гаворачы пра складнікі ўласнага поспеху, не "прысвоіць" іх толькі сваім асабістым заслугам. Ён прадставіць усё такім чынам, нібы тое, чаго яму ўдалося дасягнуць – усяго толькі вынік шэрагу супадзенняў ды збегу спрыяльных абставін. Так адбылося і ў выпадку з маім суразмоўцам – Ігарам Ігаравічам Іўлевым. Паслухаць яго, дык ствараецца ўражанне, што самымі складанымі ў працы над кандыдацкай дысертацыяй былі арганізацыйныя моманты кшталту рассылкі сямідзесяці аўтарэфератаў у шматлікія айчынныя і замежныя інстанцыі. Але я чамусьці ўпэўнена, што пры любых спрыяльных абставінах (хоць без іх таксама цяжка) тут не абысціся без упартасці, настойлівасці, высокіх патрабаванняў да сябе, дый проста без любові да справы, якую робіш. А "спрыяльнымі ўмовамі" былі маладосць ды ўласцівыя ёй дапытлівасць і жывы розум.

Падчас нашай гутаркі з Ігарам Ігаравічам я паспрабавала высветліць, чаму, маўляў, так рана, куды спяшаліся і г.д. (маючы на ўвазе абарону кандыдацкай дысертацыі ў такім маладым узросце). Аказалася ўсё значна прасцей, чым я чакала.

– Я пайшоў у школу ў пяць гадоў, – патлумачыў Ігар Ігаравіч. – Бабуля, настаўніца пачатковых класаў, брала мяне з сабою на працу, бо дома не было з кім пакінуць. Пэўны час прысутнічаў на занятках як "вольны слухач", а ў пяць гадоў "афармілі" ўжо як першакласніка.

З гэтага ўсё і пачалося: самы малодшы і вучань у класе, і абітурыент, і студэнт, самы малады аспірант і, нарэшце, кандыдат навук.

– Відаць, вы былі незвычайным хлопчыкам. Вас часам вундэркіндам у дзяцінстве не называлі?

– Нічога падобнага не ўзгадваецца... Напэўна, нічым асаблівым я не вылучаўся сярод аднакласнікаў. Акрамя ўзросту.

Між іншым высвятляецца, што ў 8-м класе Ігар дасканала ведаў назвы і месцазнаходжанне ўсіх краін свету і мог беспамылкова назваць сталіцу любой з іх. А ўжо ў пачатковай школе вывучыў усе 88 нябесных сузор'яў.

Прыгадваю:

– Калі не памыляюся, астраномію мы вывучалі класе ў 11-м...

– Дык навошта чакаць? Я ж умеў чытаць, а дома заўсёды былі падручнікі астраноміі, па якіх маці выкладала.

Дарэчы, па словах самой маці, Галіны Сцяпанаўны Іўлевай, намнога раней школьных курсаў геаграфіі і астраноміі Ігар сам клеіў глобусы і маляваў карты зорнага неба. А цікавасць да радыётэхнікі з'явілася ў 3-м класе, калі яму падаравалі радыёканструктар. Хутка стала звыклаю справай збіраць сваімі рукамі сапраўдны радыёпрыёмнік, а праз нейкі час – і тэлевізар...

– Напэўна, былі якія-небудзь цяжкасці з-за розніцы ва ўзросце з аднакласнікамі, аднакурснікамі?

– У школе праблемы ўзнікалі толькі з фізкультурай. Нарматывы часам былі не па сілах. Усё ж фізічнае развіццё дзесяці- і адзінаццацігадовага дзіцяці значна адрозніваецца. А ў інстытуце ўжо і не заўважалася ніякай розніцы.

Ды яшчэ здараліся розныя кур'ёзы з-за пашпарта, дакладней – яго адсутнасці. Пасля заканчэння 47-й школы Гомеля было шмат планаў адносна прэстыжных расійскіх ВНУ. Аднак прыйшлося спыніцца на мінскім Радыётэхнічным інстытуце. Бацькам нямала мужнасці спатрэбілася, каб адпусціць пятнаццацігадовага сына ў сталіцу. У яго ж нават пашпарта не было, якая ўжо там Масква!

Ігар Ігаравіч з гумарам узгадвае свае студэнцкія часы. У 92-м годзе інтэрнат №2 РТІ славіўся "вырабам" тэлевізараў, такіх дэфіцытных на той час. Вечарамі хлопцаў (а іх была большасць) часцяком можна было застаць з літавальнікамі ў руках за вельмі цікавай працай: яны збіралі тэлевізары з дэталяў, якія набывалі на нелегальных радыёрынках. Тады гэта быў даволі важкі дадатак да студэнцкай стыпендыі. Але не болей. Бо даўно ўжо было зразумела, што радыётэхніка – цэлая навука, якая мае не толькі ўжытковае прызначэнне.

Цяпер Ігар Ігаравіч Іўлеў працуе са студэнтамі – кіруе лабараторнымі работамі трэцякурснікаў БДУІР, са сцен якога сам выйшаў. Напэўна, не апошнюю ролю адыграла спадчыннасць. У сваёй сям'і Ігар Ігаравіч – прадстаўнік трэцяга пакалення педагогаў. Усё тая ж "розніца ва ўзросце", аднак ужо адносна студэнтаў, тут мае толькі перавагі. Выкладчыку прасцей знаходзіць разуменне, гаварыць з моладдзю адной мовай.

– Да студэнтаў вы ставіцеся гэтак жа патрабавальна, як і да сябе? – пацікавілася я.

– З-за майго прадмета яшчэ нікога не адлічвалі, аднак студэнты добра ведаюць: "халявы" не будзе! – жартуе Ігар Ігаравіч.

...Па маіх уяўленнях, людзі, якія прафесійна займаюцца навукай, абавязкова ахвяруюць чым-небудзь іншым – асабістым жыццём, матэрыяльным дабрабытам. Ужо ва універсітэце многія студэнты абзаводзяцца сем'ямі, і хутка турботы пра дзяцей пераважаюць над усімі астатнімі, дый клопат пра хлеб надзённы займае не апошняе месца. А навуковая кар'ера, нават першая на ёй прыступка – аспірантура, адкладваецца да лепшых часоў. Таму мне зразумела, чаму некаторым людзям і жыцця не хапае, каб здзейсніць свае навуковыя праекты.

Хоць І.І.Іўлеў і не меў "неасцярожнасці" стварыць сям'ю ў студэнцкія гады, на пятым курсе інстытута яму таксама прыйшлося рабіць лёсавызначальны выбар. Размеркаванне на любы з аршанскіх, маладзечанскіх, гомельскіх заводаў, якія знаходзіліся на той час у стане крызісу, абяцала нізкааплатную працу на працягу двух гадоў і магчымасць падзарабіць у вольны час у якасці, умоўна кажучы, гандляра валёнкамі на мясцовым кірмашы. Ігар Ігаравіч абраў аспірантуру.

Па словах І.І.Іўлева, яму вельмі пашанцавала з кіраўніком дыпломнай работы. Загадчык кафедры радыётэхнічных сістэм, доктар тэхнічных навук, прафесар Аляксандр Яўгенавіч Ахрэменка, пад кіраўніцтвам якога абараняць дыплом студэнты лічылі за гонар, сам прапанаваў Іўлеву тэму дыпломнага праекта. Менавіта радыёлакацыйныя сістэмы сталі прадметам даследаванняў Ігара Ігаравіча і ў далейшым, у аспірантуры, а таксама тэмай яго навуковых артыкулаў і, нарэшце, кандыдацкай дысертацыі.

Навукова-вытворчае аб'яднанне "АЛЕВКУРП", якое было створана А.Я.Ахрэменкам на базе БДУІР у 96-м годзе з мэтай даследавання з'явы радыёлакацыі, стала свайго роду эксперыментальнай базай для І.І.Іўлева падчас яго навуковых даследаванняў. Да гэтай пары Ігар Ігаравіч удзячны ўсяму калектыву "АЛЕВКУРПа" за дапамогу ў падрыхтоўцы кандыдацкай дысертацыі.

– Кожнаму можна было задаць пытанне і атрымаць прыязны, кампетэнтны адказ, а пры неабходнасці кожны гатовы быў саступіць сваё працоўнае месца за камп'ютэрам, – успамінае мой суразмоўца.

Цяпер І.І.Іўлеў працуе ў гэтым добразычлівым калектыве аднадумцаў на пасадзе інжынера. Гэта якраз той сапраўды рэдкі выпадак, калі праца дазваляе рэалізаваць сябе па ўсіх напрамках. Паводле слоў Ігара Ігаравіча Іўлева, у яго ёсць выдатная магчымасць не толькі прымяніць на практыцы тыя веды і вопыт, якія ў яго ёсць, але і падзяліцца імі са студэнтамі і, самае галоўнае – прадоўжыць эксперыменты і даследаванні па тэме, якая так зацікавіла яго яшчэ ў інстытуце. Калегі пажадалі ўжо Ігару Ігаравічу стаць доктарам навук – адным з самых маладых у сваёй галіне.

Іна НІКІЦЕНКА.

Сацыяльны праект

Крок насустрач сёння - новы свет заўтра

Жыццё людзей з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі нам, здаровым, уявіць сабе амаль немагчыма. Адна з маскоўскіх журналістак вырашыла спецыяльна правесці дзень у інваліднай калясцы, каб пабываць "у скуры" інваліда. "Самае цяжкае - не шкадаванне дарослых, не назойлівая цікаўнасць дзяцей і падлеткаў, - прызнавалася яна потым. - Самае жудаснае - гэта адчуванне беспаветранай прасторы, якая быццам бы ахутвае цябе паўсюдна: людзі часцей за ўсё стараюцца адвесці позіркі, не хочуць заўважаць цябе, нібы спрабуюць адмовіць увогуле тваё існаванне - як быццам бы гэта можа апраўдаць іх абыякавасць"...

Але людзі з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі былі, ёсць і будуць. І іх немагчыма выкрасліць з жыцця грамадства, тым больш, што, у рэшце рэшт, ніхто з нас не застрахаваны ад хваробы альбо аварыі. Але мы, здаровыя, моцныя, добранадзейныя, лічым за лепшае пра тое не думаць, не заўважаць, не спыняць сваёй увагі на гэтай праблеме.

...На адным з Міжнародных Канскіх фестываляў рэкламы першае месца заняла сацыяльная рэклама, прысвечаная інвалідам. Мінчане маглі ўбачыць яе на мінулагодняй "Ночы пажыральнікаў рэкламы" – акцыі, якая знаёміць з самымі лепшымі сусветнымі рэкламнымі ролікамі года. Ролік быў даволі немудрагелісты, без усялякіх "навваротаў", але мяне, напрыклад (і, думаю, не толькі мяне) ён прывёў у стан шоку: у ім паказвалася некалькі гадзін (вядома, спрасаваных) з жыцця інваліда. Як жанчына ў інваліднай калясцы, да таго ж без рук, спрабуе памыць твар, як зубамі бярэ патэльню, каб падсмажыць сабе яечню... Карацей кажучы, гэта трэба бачыць...

Менавіта такія рэчы здольны "прабіць" нас, каму пашчасціла нарадзіцца здаровымі, прыцягнуць нашу ўвагу да людзей, якім у гэтым плане не пашанцавала. На Захадзе гэта зразумелі даўно. У нашай краіне – не вельмі, але, у рэшце рэшт, і мы робім крокі насустрач такім людзям.

Праект, які прыцягвае ўвагу грамадскасці да праблем інвалідаў і ў якім удзельнічаюць шматлікія грамадскія арганізацыі і дзяржаўныя структуры, так і называецца – *"Крок насустрач"*, і праходзіць ён пад дэвізам "Зробім крок насустрач сёння – убачым новы свет заўтра!"

"З надзеяй у будучыню"

"Крок насустрач" рэалізуецца ўжо на працягу некалькіх гадоў Беларускім рэспубліканскім маладзёжным грамадскім аб'яднаннем (БРМГА) *"Звеставанне"* (створаным на базе гімназіі №12 Мінска) сумесна са Шведскім Саюзам маладых інвалідаў з неўралагічнымі захворваннямі (DUNs), Беларускай Асацыяцыяй дапамогі дзецям–інвалідам (БелАДДІ), а таксама са шматлікімі іншымі арганізацыямі, пры падтрымцы дзяржаўных структур, якія займаюцца праблемамі выхавання моладзі (Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі і інш.).

За перыяд з лістапада 2000 года і па сённяшні дзень былі праведзены тры семінары ў розных рэгіёнах Беларусі. Заключным этапам гэтай сумеснай работы стаў ***Рэспубліканскі валанцёрскі маладзёжны фестываль "З надзеяй у будучыню". з удзелам дзяцей і падлеткаў з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі, якія маюць творчыя задаткі. Ён праходзіў з 17 па 19 студзеня 2002 года ў Мінску*** з удзелам прадстаўнікоў розных рэгіёнаў Беларусі, а таксама DUNs.

Навошта "Крокі насустрач"?

Усе ўдзельнікі праекта згодныя ў адным: гэта нават больш неабходна здаровым людзям, чым інвалідам. Крызісныя з'явы ў нашым грамадстве прыводзяць да павелічэння агрэсіўнасці, раздражнення, няўпэўненасці ў заўтрашнім дні. Змяненне каштоўнасных арыентацый нашай моладзі – вельмі трывожны паказчык. Павінен адбыцца паварот грамадскай свядомасці да такіх сацыяльна-этычных феноменаў як міласэрнасць, дабрачыннасць – гэта неабходная ўмова развіцця гуманнага грамадства. Калі моладзь, сацыяльныя педагогі, шырокая грамадскасць падчас удзелу ў гэтым праекце ўбачаць усе бакі жыцця, зразумеюць, што іншым патрабуецца іх дапамога і, галоўнае, змогуць **рэалізавацца сябе ў дапамозе іншым** (гэта асабліва тычыцца моладзі) – толькі тады ў нас з'явіцца магчымасць пабудаваць гуманнае грамадства.

Дадзены праект можа таксама паўплываць на пераасэнсаванне многіх стэрэатыпаў і забабонаў у адносінах да маладых людзей з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі і да іх бацькоў. Не сакрэт, што працэс інтэграцыі такіх людзей у грамадства з'яўляецца ў нас сёння нават у большай ступені праблемай не іх, а тых, хто побач з імі – людзей, якім неабходна перабудаваць сваё ўспрыманне дзяцей-інвалідаў.

На жаль, колькасць такіх дзяцей у нашай рэспубліцы пастаянна расце. На сённяшні дзень іх налічваецца 27000. Уявіце сабе – гэта насельніцтва цэлага горада, такога, напрыклад, як Нясвіж альбо Слонім (прыблізна).

Праект *"Крок насустрач"* прадугледжвае правядзенне адукацыйных семінараў па правах маладых інвалідаў, што садзейнічае таксама вырашэнню асобных канкрэтных праблем гэтай катэгорыі насельніцтва, а таксама абмен вопытам паміж шведскім і беларускім бакамі. Ён стымулюе развіццё валанцёрскага маладзёжнага руху ў рэгіёнах, адукацыйную падрыхтоўку маладых лідэраў, сацыяльных работнікаў і педагогаў Мінскай, Гомельскай, Брэсцкай, Гродзенскай і Магілёўскай абласцей.

Шведскі вопыт

DUNs (прадстаўнік якога, Андэрс Джонсан, каардынатар праекта "Крок насустрач" у Швецыі, прымаў удзел у сёлетнім фестывалі "З надзеяй у будучыню") расшыфроўваецца як Шведскі Саюз маладых інвалідаў з неўралагічнымі захворваннямі. Гэта маладзёжнае аддзяленне NHR, шведскай нацыянальнай арганізацыі інвалідаў з неўралагічнымі захворваннямі. DUNs існуе з 1979 года і мае 10 філіялаў па ўсёй Швецыі. З самага пачатку і па сённяшні дзень мэта яго дзейнасці – забяспечыць маладых інвалідаў магчымасцю прарвацца з сацыяльнай ізаляцыі. Ён шукае шляхі да паляпшэння жыцця маладых людзей з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі на ўсіх узроўнях і акцэнтуе ўвагу грамадскасці на такіх пытаннях і праблемах як правы маладых інвалідаў, іх доступ да грамадскага жыцця, рэабілітацыя, транспарціроўка, адносіны ў грамадстве і пытаннях, звязаных з сям'ёй і сексуальнасцю.

З расказу Андэрса Джонсана пра сябе:

– Мне 32 гады. Ад нараджэння ў мяне невылечная хвароба, і зараз я вымушаны карыстацца інваліднай каляскай. Я нарадзіўся ў шведскай вёсцы Рамзель на поўначы краіны. Мае бацькі фермеры, займаюцца развядзеннем і вырошчваннем малочных кароў. Школа, якую я наведваў, знаходзілася ў 5 км ад дома, таму спачатку я дабіраўся на аўтобусе, а пасля, калі гэта стала цяжка для мяне, на таксі. У той час школы, як і іншыя грамадскія будынкі, былі дрэнна прыстасаваны для людзей з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі, і ніхто тады яшчэ не задумваўся, што так быць не павінна. Я быў першы вучань з інваліднасцю, які калі–небудзь вучыўся ў нашай школе, і напачатку іншыя вучні адчувалі сябе няёмка, некаторыя нават дражнілі мяне, але настаўнікі расказалі ім аб маёй хваробе і забаранілі дражніць. Пасля гэтага да мяне ўсе ставіліся як да звычайнага вучня. Ніякіх асаблівых паблажак я ніколі не атрымоўваў. Я прымаў удзел ва ўсіх відах школьнай дзейнасці, меў добрыя адзнакі і лічыўся адным з лепшых вучняў у класе. Я гавару гэта зараз не для таго, каб стварыць сабе вобраз суперчалавека, а для маральнай падтрымкі тых бацькоў, дзяцей і ўсіх астатніх, хто справядліва лічыць, што абмежаваныя магчымасці цела яшчэ не азначаюць абмежаваных магчымасцей розуму. У Швецыі для кожнага дзіцяці-інваліда наведванне школы – гэта не толькі неад'емнае права, але і абавязак, і грамадства адказвае за яго рэалізацыю.

У нас усё больш і больш разумеюць, што людзі з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі – такія ж, як і ўсе астатнія. Шмат у чым гэтае разуменне замацоўваецца дзякуючы грамадскім арганізацыям, якія робяць усё неабходнае, каб раскрыць новыя перспектывы жыццядзейнасці для інвалідаў. Дзяржава таксама аказвае падтрымку.

Пасля школы я паступіў у гімназію, а потым пераехаў у горад Умеа, каб мець магчымасць вучыцца ва ўніверсітэце. На працягу года я вывучаў нямецкую мову, пасля чаго знайшоў работу ў аддзеле продажу ў экспартнай кампаніі. Затым я вучыўся ва ўніверсітэце Умеа на сацыяльнага работніка і зараз планую працаваць у сацыяльным сектары.

Я хварэю на мышачную атрафію і магу рухацца толькі з дапамогай электрычнага інваліднага крэсла. Зараз я жыву адзін у спецыяльна прыстасаванай кватэры. Раніцай мне дапамагае асістэнт, пасля, калі мне зноў запатрабуецца дапамога, я магу выклікаць свайго асістэнта ў любы час па тэлефону. З 1990 года я з'яўляюся членам Шведскага Саюза маладых інвалідаў DUNs і ўваходжу ў яго каардынацыйны савет. Сярод маіх абавязкаў – арганізацыя розных акцый, сустрэч з прадстаўнікамі дзяржаўных структур, наладжванне міжнародных сувязей. У 1997 годзе я быў з навучальным візітам у Расіі і Беларусі, каб знайсці партнёраў у гэтых краінах. На канферэнцыі ў Мінску я сустрэўся з прадстаўнікамі *"Звеставання"*, і мы абмеркавалі магчымасці будучага супрацоўніцтва. У студзені 2000 года вырашылі, што першы семінар будзе праведзены восенню гэтага ж года. Яго тэмай стала "Інтэграцыя дзяцей-інвалідаў у беларускія школы". Я знаходжу гэтую тэму вельмі цікавай і важнай, бо нашы адносіны адзін да аднаго фарміруюцца ў раннім узросце, і таму школа – найбольш прыдатнае месца, каб пачаць інтэграцыю інвалідаў у грамадстве.

І зноў пра нас

На сённяшні дзень у Беларусі ўжо робяцца крокі насустрач, каб змяніць праблемныя ўзаемаадносіны паміж рознымі сацыяльнымі групамі, у нашым выпадку – паміж здаровымі людзьмі і інвалідамі. Але вельмі важна, каб такі крок насустрач зрабіла і дзяржава. На сёння ў нашым грамадстве пакуль што недастаткова развіты сацыяльныя інстытуты, якія б абаранялі правы маладых інвалідаў.

Вось толькі некаторыя факты, якія пацвярджаюць гэтую выснову:

– адсутнасць дашкольнай адукацыі для дзяцей–інвалідаў;

– адсутнасць у праграме дамашняга навучання шэрагу прадметаў, якія вывучаюць дзеці ў сярэдніх агульнаадукацыйных школах (выяўленчага мастацтва, музыкі, спеваў, лячэбнай фізкультуры);

– недасягальнасць культурных, адукацыйных, фізкультурных цэнтраў з–за адсутнасці транспартных сродкаў;

– мізэрная дапамога ставіць інвалідаў на нізкую ступень грамадскай лесвіцы. Інвалід дзяцінства павінен мець працоўны стаж, каб атрымаць больш "высокую дапамогу";

– існуе праблема працаўладкавання маладых інвалідаў.

***

І яшчэ адно вельмі балючае пытанне: у сацыяльнай рэабілітацыі маюць патрэбу і маці дзяцей–інвалідаў, якія сёння, як правіла, застаюцца сам–насам са сваёй бядой.

Вось што гаворыць **Тамара Казлова**, кіраўнік дзіцячых праграм Беларускай асацыяцыі дапамогі дзецям–інвалідам, маці Паўла Казлова – інваліда дзяцінства, які захапляецца жывапісам: "Калі ў сям'і паяўляецца дзіця–інвалід, маці адразу страчвае ўсё: яна павінна пакінуць сваю работу, каб даглядаць такое дзіця; часта, як гэта ні шкада, такую сям'ю пакідае бацька. Мая адукацыя, напрыклад, мне не спатрэбілася, я прынесла ў ахвяру сваю кар'еру і кінула работу, стала, па сутнасці, сядзелкай, паклала сваё жыццё на тое, каб мой сын змог вучыцца, займацца жывапісам, карацей кажучы, неяк рэалізаваць сябе. Ён перамяшчаецца на калясцы, а ў нашым грамадстве для такой катэгорыі людзей не прадугледжана амаль ніякіх выгод. Зараз майму сыну 18 гадоў, ён скончыў школу, і я, нарэшце, змагла таксама заняцца крыху сабою. Я доўгі час марыла вучыцца далей, але толькі цяпер змагла ажыццявіць сваю мару і зараз хаджу на навучальныя курсы. У рэшце рэшт, я стаю і перад такой праблемай як блізкая старасць, якую трэба неяк забяпечыць, зарабіць на яе таксама... Галоўнае, што я магу параіць маці, якія знаходзяцца ў такім жа становішчы, што і я – не замыкацца ў сабе, у чатырох сценах, знаходзіць сілы, каб не спыняцца ў сваім развіцці. Зараз, нарэшце, паявіўся валанцёрскі рух – грамадскія арганізацыі, якія паказваюць усім нам, што праблема інвалідаў існуе і яе трэба вырашаць. Але галоўнае, канешне, каб дзяржава была гатова прыняць і дапамагчы такім дзецям. Клопат павінен быць у першую чаргу з яе боку".

Падштурхнуць дзяржаўныя органы дзейнічаць у гэтым напрамку можа толькі грамадства. А грамадства - гэта мы з вамі.

Святлана СУБОЦІНА.

НА ЗДЫМКАХ: падчас фестывалю; спявае Дзіма Колдун, вучань 11 класа гімназіі № 12 Мінска; выступае Андрэс Джонсан, каардынатар праекта "Крок насустрач" у Швецыі.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Вопыт

У школьным раскладзе - трэнінг

Шматбаковае інтэлектуальнае і асобаснае развіццё вучняў патрабуе стварэння аптымальных псіхалагічных і педагагічных умоў, якія б забяспечвалі паўнацэннае пражыванне дзецьмі кожнага ўзроставага перыяду і тым самым садзейнічалі раскрыццю іх творчых здольнасцей.

Прынята лічыць, што ў аснове найбольш спрыяльных псіхолага-педагагічных умоў ляжыць рэалізацыя ў рабоце з дзецьмі ўсіх узростаў прынцыпу "зоны бліжэйшага развіцця" (Л.С.Выгоцкі). Дарослы чалавек (настаўнік, псіхолаг, бацькі) задае "зону бліжэйшага развіцця", арганізуючы вядучую дзейнасць дзіцяці, якая дае магчымасць выхаваць асноўныя псіхалагічныя якасці на пэўнай узроставай ступені.

Вядучая дзейнасць – гэта тая дзейнасць, якая вызначае асноўны напрамак развіцця ў тым або іншым узросце. Здольнасць, якая фарміруецца ў выніку такой вядучай дзейнасці, называецца цэнтральным псіхалагічным новаўтварэннем адпаведнага ўзросту.

Асноўнымі новаўтварэннямі ў падлеткавым узросце з'яўляюцца: свядомая рэгуляцыя сваіх учынкаў, уменне ўлічваць пачуцці, інтарэсы іншых людзей і арыентавацца на іх у сваіх паводзінах; у старэйшым школьным узросце – псіхалагічная гатоўнасць да асобаснага і прафесійнага самавызначэння, да фарміравання грамадзянскай пазіцыі, маральных каштоўнасцей, духоўнасці. Але для таго, каб гэтыя якасці развіваліся, яны павінны быць закладзены, выхаваны. Прынята лічыць, што ў псіхічным развіцці дзіцяці вызначальным з'яўляецца не толькі характар яго вядучай дзейнасці, але і характар той сістэмы ўзаемаадносін з людзьмі, у якую ён уступае на розных этапах свайго развіцця. Таму ўзаеміны падлеткаў і старшакласнікаў з равеснікамі і дарослымі неабходна лічыць важнай псіхалагічнай умовай іх асобаснага развіцця.

Патрэба вучняў падлеткавага і старэйшага школьнага ўзросту ў даверальных стасунках з дарослымі ў школе вельмі часта не атрымлівае свайго задавальнення. Таму перад псіхолагам паўстае складаная задача – спецыяльна арганізаваць вядучую дзейнасць, стварыць унутры яе атмасферу супрацоўніцтва, узаемнага даверу – дзяцей паміж сабой, дзяцей і дарослых.

Адно з магчымых вырашэнняў гэтай задачы – распрацоўка псіхолагам або выкарыстанне ўжо гатовых асобасных развіццёвых праграм.

Здольнасць да самаразвіцця для чалавека з'яўляецца такой жа безумоўнай каштоўнасцю, як і здольнасць да творчасці. Самаразвіццё – гэта творчасць, звернутая на сваю ўласную асобу. Таму асноўная задача развіццёвых псіхалагічных праграм, спецкурсаў псіхалогіі – навучыць падлеткаў ставіць задачы самаразвіцця і шукаць сродкі іх вырашэння.

* * *

Вынікі псіхолага–педагагічнага маніторынгу вучэбна–выхаваўчага працэсу ў нашай гімназіі паказалі неабходнасць распрацоўкі сістэмы псіхалагічных і развіццёвых заняткаў з дзецьмі. Таму сацыяльна-псіхалагічнай службай сумесна з адміністрацыяй была распрацавана сістэма спецкурсаў і ўрокаў, якая ахоплівае вучняў з 1–га па 11 клас.

У *1–3 класах* рэалізуецца праграма "Курс развіцця творчага мыслення", распрацаваная і адаптаваная Ю.С.Гатанавым ("Іматон", Санкт–Пецярбург). Мэтай гэтага спецкурса з'яўляецца рэалізацыя творчага патэнцыялу малодшых школьнікаў, выпрацоўка ўмення нестандартнага вырашэння рознага роду задач.

У *5–х класах* праводзяцца ўрокі ўзаемін, распрацаваныя на аснове праграм асобаснага развіцця пад рэдакцыяй І.В.Дубровінай (М., Акадэмія, 1995 г.), а таксама кнігі Г.А.Цукерман "Псіхалогія самаразвіцця: задача для падлеткаў і іх педагогаў" (М., 1995), асноўнай мэтай якой з'яўляецца абуджэнне ў дзяцей цікавасці і развіццё даверу да самога сябе, паступовае ўсведамленне імі сваіх магчымасцей, здольнасцей, асаблівасцей характару, развіццё і ўмацаванне ўпэўненасці ў сабе, пачуцця ўласнай годнасці.

У рамках спецкурса для *вучняў 7–8 класаў* рэалізуецца праграма "Псіхалогія ўзаемін", асноўнымі мэтамі якой з'яўляюцца: развіццё даверу да людзей, аналіз матываў і характару міжасобасных стасункаў.

У рамках спецкурса "Псіхалогія самаразвіцця" для *вучняў 9–11 класаў* асноўная ўвага ўдзяляецца праблемам усведамлення падлеткамі свайго прызвання, набыцця здольнасці разумець сэнс жыцця, часовым перспектывам і эмацыянальным прыхільнасцям, прафесійнаму выбару і выхаванню грамадзянскай пазіцыі.

Па форме правядзення заняткі для старшакласнікаў арганізаваны як групы сацыяльна–псіхалагічнага трэнінгу – або групы асобаснага росту. Метад груп асобаснага росту выкарыстоўваўся гуманістычнай псіхалогіяй. Адна з разнавіднасцей гэтага метаду заснавана на прынцыпе самараскрыцця. Раскрываючыся перад іншымі людзьмі, расказваючы пра свае перажыванні, гаворачы шчыра пра свае пачуцці, якія ўдзельнікі групы выклікаюць адзін у аднаго, яны пачынаюць лепш бачыць і разумець сябе. Падлеткі выступаюць цудоўнымі інтуітыўнымі псіхолагамі, калі шукаюць умовы, у якіх можна рызыкнуць і адкрыцца. Запрашаючы іх на псіхалагічныя заняткі, дзе асноўнымі дзеючымі асобамі з'яўляюцца іх уласныя "Я", дарослы чалавек, псіхолаг ставіць іх у сітуацыю асобаснай рызыкі, якая з'яўляецца адной з неабходных умоў асобаснага развіцця і самаразвіцця.

Арганізацыя і правядзенне падобнага роду заняткаў патрабуе прытрымлівацца пэўных правілаў, норм і прынцыпаў, галоўным з якіх з'яўляецца прынцып "Не нашкодзь". Існуюць і правілы работы ў групе, якія абмяркоўваюцца і прымаюцца на пачатку кожнага цыкла заняткаў. У ходзе заняткаў выкарыстоўваюцца наступныя метады і прыёмы: групавая дыскусія, ролевая гульня, розныя псіхалагічныя практыкаванні, аналіз і абмеркаванне сітуацый, што ўзнікаюць падчас заняткаў, і інш. Прынцып правядзення такіх заняткаў у агульным выглядзе можна сфармуляваць так: заняткі забяспечваюць падлетку адчуванне таго, што ўсё адбываецца па–сапраўднаму, а вопыт і веды, якія ён атрымлівае, з'яўляюцца яго асабістымі. Заняткі таксама забяспечваюць свабодную рэфлексію, усведамленне гэтага вопыту.

* * *

На працягу мінулага навучальнага года на занятках для старшакласнікаў былі праведзены трэнінг асобаснага росту "Пазнаючы сябе" і трэнінг камунікатыўных навыкаў "Сярод людзей" (метадычныя распрацоўкі змешчаны ў кнізе А.С.Прутчанкавай "Свет мой, зеркальце, скажы..." (М., Новая школа, 1996 г.).

На пачатку гэтага навучальнага года адбылася ролевая гульня "Суд над наркаманіяй", у ходзе якой вучні прааналізавалі прычыны гэтай з'явы, прывялі прыклады з жыцця, зрабілі адпаведныя высновы. Гульня праходзіла вельмі эмацыянальна. Заняткі такога кшталту дазваляюць дзецям паспрабаваць знайсці спосаб вырашэння праблем не толькі для сябе, але і для сваіх блізкіх, сяброў, знаёмых, сфарміраваць актыўную жыццёвую і грамадзянскую пазіцыю, свой погляд на розныя сітуацыі, садзейнічаюць асобаснаму развіццю і росту, а таксама выхаванню пачуцця адказнасці не толькі за сябе, але і за іншых людзей, за ўсё тое, што адбываецца ў нашым грамадстве.

Адно з азначэнняў асобы ў айчыннай псіхалогіі гучыць так: асоба – гэта чалавек, які валодае здольнасцю да свабоднага выбару сацыяльна прымальных форм паводзін у адпаведнасці са сваімі ідэаламі, светапоглядам, каштоўнасцямі. Таму адна з асноўных задач сістэмы развіццёвых псіхолага–педагагічных заняткаў з дзецьмі –фарміраванне гарманічнай, творчай, маральнай і сацыяльна адаптаванай асобы.

Людміла РУПО, псіхолаг гімназіі №3 Мінска.

Аспекты прафесіяналізму

Не аднымі тэхналогіямі...

Звычайна ўдасканаленне выхаваўчай работы бачаць у пошуках новага, аптымальнага зместу, новых тэхналогій, удасканалення кіравання педагагічным працэсам. Безумоўна, усё гэта вельмі важна і мае самае непасрэднае дачыненне да павышэння выхаваўчай функцыі школы. Але не ў першую чаргу. Так лічыць Вераніка Рудая, сацыяльны педагог сярэдняй школы №86 Мінска. На першае месца, на яе думку, трэба паставіць асобу педагога.

Сам па сабе ніводзін элемент выхаваўчага працэсу не ўплывае на развіццё асобы. Усе яны выступаюць толькі ў якасці сродку ў руках высокапрафесійнага спецыяліста.

Аднак нярэдка ад педагогаў можна пачуць: "Мая справа як класнага кіраўніка – інфармаваць бацькоў пра вучобу і паводзіны дзіцяці ў школе", "Арганізаваць справу – вось мой абавязак, а ўдзельнічаць у ёй падлетку ці не – гэта яго жаданне", "Я павінна забяспечыць дзіцяці ў групе прадоўжанага дня выкананне рэжымных момантаў..."

Так звычайна гавораць настаўнікі, якія прывыклі разглядаць выхаванне як педагогіку мерапрыемстваў. Але пры гэтым яны выпускаюць з–пад увагі, што выкананне рэжыму працы, інфармаванне бацькоў аб паводзінах іх сына ці дачкі, арганізацыя канкрэтнай справы – гэта выхаваўчыя сродкі, і толькі ад майстэрства педагога залежыць, ці прынясуць яны карысць. **Асоба педагога, а не тэхналогіі вызначаюць змест, працэс і вынік выхавання.**

Настаўнік павінен ведаць усе верагодныя ўплывы навакольнага асяроддзя на дзіця і ўмець вызначыць свае магчымасці і функцыі для таго, каб у патрэбны момант унесці пэўныя карэктывы.

Псіхолаг Р.Бэрыс у рабоце "Развіццё Я– канцэпцыі і выхаванне" адзначае: "Педагогі, якія пазітыўна ўспрымаюць сябе, імкнуцца ў сваёй рабоце да максімальнай гнуткасці, – здольныя да разумення патрэб вучняў; умеюць надаць асаблівую афарбоўку сваёй дзейнасці; валодаюць стылем лёгкіх, нефармальных адносін з дзецьмі і тым садзейнічаюць фарміраванню ў дзяцей упэўненасці ў сабе". Такім чынам, станоўчыя адносіны да самога сябе, сваёй прафесійнай дзейнасці спрыяюць фарміраванню ў калектыве неабходнай выхаваўчай атмасферы.

Міхаіл Прышвін падкрэсліваў, што настаўнік павінен ведаць, на што дзяцей настаўляць. Развіваючы гэтую думку, ён заўважыў, што настаўляць трэба, безумоўна, на добрае. Гэта ведае і кожны настаўнік. Але калі гэтае "добрае" з часам мяняецца, калі ў грамадстве ў пэўныя пераломныя моманты мяняецца сістэма каштоўнасцей, педагогу прыходзіцца самому ўдзельнічаць у гэтых зменах і весці за сабою дзяцей. Як правіла, педагог вучыць сваіх выхаванцаў да тых пор, пакуль вучыцца сам. Гэтая аксіёма справядліва датычыцца і працэсу выхавання. Можна з упэўненасцю сказаць, што адзін чалавек выхоўвае іншага да таго часу, пакуль займаецца самавыхаваннем. Менавіта самавыхаванне – фундамент прафесіяналізму.

Нельга забываць і аб тым, што нашаму жыццю ўласцівы дынамізм: асоба фарміруецца і ўдасканальваецца на працягу ўсяго свайго жыцця. Гэта значыць, настаўнік у маральных адносінах сам павінен быць тым, якім ён хоча выхаваць свайго вучня. У рэшце рэшт, ён павінен шчыра жадаць быць такім і ўсімі сіламі гэтага дамагацца.

У своеасаблівым кодэксе педагогаў павінны былі б быць наступныя нормы паводзін:

1. Уваходзь у клас з усмешкай. Гэта – уверцюра радаснага ўрока.

2. Спачатку навучы – потым пытай.

3. Будзь справядлівым у ацэнцы ведаў і паводзін дзяцей.

4. Трымай дадзенае дзецям слова.

5. Абараняй сваіх вучняў ад усіх відаў самаўпраўства.

6. Абавязкова захоўвай дзіцячыя тайны, калі яны не нясуць шкоды іншым людзям.

7. Будзь вытрыманым. Ніколі не апускайся да зняваг вучняў – і яны ніколі не зняважаць і не абразяць цябе.

8. Пастарайся стаць прыкладам для сваіх выхаванцаў.

9. У любой сітуацыі ўмей пастанавіць сябе на месца вучня.

10. Памятай: зразумець вучня ты зможаш толькі тады, калі палюбіш яго.

11. Ні на хвіліну не пераставай вучыцца.

12. Ніколі не крыўдуй на сваіх выхаванцаў. Добры настаўнік бывае незадаволены толькі сабою.

13. Пастарайся не параўноўваць вучняў: у адных гэта выклікае зайздрасць, у другіх – угодніцтва.

14. Давярай дзецям.

15. Будзь велікадушным да таго, хто спатыкнуўся.

16. Калі ты аказаўся вінаватым, папрасі ў вучня прабачэння. Гэта нікольki не прынізіць твайго аўтарытэту.

17. Адшукай добрую рысачку нават у самага дрэннага вучня.

18. Жыві інтарэсамі дзяцей.

19. У школу ідзі як на свята. Інакш табе няма чаго там рабіць.

У выхавання ёсць яшчэ адна якасць. Яно – двухбаковы працэс. Вучань выхоўваецца настаўнікам, настаўнік – вучнем. Гэта павінна быць вядома і дзіцяці. Настаўнік проста абавязаны кожны раз падзякаваць вучню за добры прыклад, які можна пераняць, за павучальны ўчынак і г.д. Толькі ўзаемадзеянне, узаематворчасць, супрацоўніцтва вядуць да фарміравання як у дзяцей, так і ў настаўнікаў самавызначэння, садзейнічаюць самасцвярджэнню, самарэалізацыі і самаразвіццю.

Запісала Святлана СУБОЦІНА.

Тэлепраграма

ПАНЯДЗЕЛАК, 28 СТУДЗЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00 Навіны.
6.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь! 8.00 Навіны.
8.10 Добрай раніцы Беларусь! 9.00 Навіны.
9.10 "Грамадзянін начальнік". Серыял. 10.05 Арсенал.
10.30 Тэлебарометр.
11.00 "Сямейныя вузы".
12.00 Навіны.
12.20 "Нязнайка вучыцца".
12.40 Гадзіна прафесіянала.
13.05 "Спявай душа!". Фальклорныя калектывы Смалявіцкага раёна.
13.30 "ТАСС упаўнаважаны заявіць...". 4-я серыя.
14.40 Дак. серыял. "Скарбы сусветнай культуры".
15.00 Навіны.
15.20 Дэтэктыўны серыял "Жулі Леско".
17.00 "Грамадзянін начальнік".
18.00 Навіны.
18.25 Зона Ікс.
18.35 Прыгодніцкая камедыя "Эйр Амерыка".
20.20 Відэафільм "Дзелавыя людзі".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Сямейныя вузы".
22.35 Стадыён.
23.05 Планета "АРТ".
23.35 Навіны.
23.50 Трылер "Начное дзяжурства".

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання". Серыял.
9.10 Дэтэктыў.
9.40 Поле цудаў.
10.35 "Бесталковыя нататкі".
10.50 Бібліяманія.
14.20 Фільм "Тры мушкецёры".
16.00 Вялікае мыццё.
17.25 "З лёгкай парай!".
18.00 Чакай мяне.
19.00 "Хто хоча стаць мільянерам?"
20.00 Час.
20.35 Серыял "Падазрэнне".
21.45 Незалежнае расследаванне.
22.30 Начны "Час".
23.00 "На футболе".
23.30 "Начная змена".

РАСІЯ

7.15 Масква–Мінск.
7.35 Экспертыза РТР.
7.50, 19.35 Вескі–Масква.
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Вескі.
8.15 Фільм "Джо супраць Вулкана".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 Камедыя "Рускі цуд".
18.00 Бенефіс "Гарадка".
19.55 Серыял "Лэдзі бомж".
20.50 Фільм "Адрынутыя".
22.00 Вескі + Падрабязнасці.
22.15 "Зваротны бок. Дзеці". Частка 3-я.
23.10 "И дольше века...". Дакументальна-публіцыстычная праграма.
23.50 Творчы вечар Анастасіі Валачковай у тэатры "Новая опера".
1.25 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

8.45 Міхаіл Ражкоў і яго балалайка.
9.45, 16.25 "Месца", "Соль". Дак. фільмы.
10.45 "Сферы".
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 Сяргей Юрскі чытае вершы Іосіфа Бродскага.
12.30 "Асеннія партрэты".
13.00 "Культурная рэвалюцыя".
13.50 Жывое дрэва рамёстваў.
14.00 "Акрылены", "Анёлы ля майго ложка". Маст. фільмы.
14.45 Дак. цыкл "Архімедаў рычаг".
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 "Лебедзі Няпрадвы". Мультфільм.
16.00 Alma mater.
17.50 "Мой Эрмітаж".
18.15 "Гранд". Серыял.
19.05 Юрый Башмет. Вечар прэм'ер.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 XX стагоддзе. Выбранае.
20.55 "Галеча". Спектакль.
22.00 Вакальныя творы французскіх кампазітараў выконвае Таццяна Манагарава.
22.30 Ад кінаавангарда да відэаарта.

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
7.15 У запас.
7.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.40 Карданны вал.
7.55, 14.40, 17.40 Крымінал.
8.20 Служба выратавання.
9.25 Надоечы.
10.35 Лялькі.
11.25 Фільм "Талісман".
12.35 Фільм "Пагавары на маёй мове".
13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
15.25 Дэтэктыў "Вяртанне рэзідэнта". 1-я серыя.
16.50 Скванасць.
18.35 Герой дня.
19.00 Баявік "Гульня ў смерць".
21.50 Серыял "Хуткая дапамога".
23.20 Гордан.

СТБ

6.00, 16.30 "Паўэр рэйнджэрс", ці Магутныя рэйнджэры".
6.30, 16.00 "Цік-герой". Мультсерыял.
7.00, 15.30 "Неверагодны Халк". Мультсерыял.
7.30 "168 гадзін Мінска".
8.20, 23.15 "Віртуальны свет".
8.30 Фантастычны баявік "2019: Пасля падзення Нью-Йорка".
10.40 "1/52". Спортагляд.
11.00, 12.20, 22.45, 0.40 "М1". Музпраграма.
11.30 "Дарма і Грэг". Серыял.
12.00, 15.00, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
12.15 "Добро пожаловаться".
12.45 "Дальнабойшчыкі". Серыял.
13.55, 21.30 "Каменская". Серыял.
16.55 "Чарцяня". Тэленавела.
18.00 Навіны МСН.
18.15 "Пакуль гарыць свечка..."
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.15 Добры вечар, малы...".
19.30 Баявік "Загадана знішчыць".
23.30 Футбольны кур'ер.
0.00 Начны музканал.

АЎТОРАК, 29 СТУДЗЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00 Навіны.
6.10 "Добрай раніцы Беларусь!"
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 Навіны.
8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.00 Навіны.
9.10 "Грамадзянін начальнік". Серыял.
10.05 Стадыён.
10.30 "Маленькія Эйнштэйны".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.00 Навіны.
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.05 "ТАСС упаўнаважаны заявіць...". Маст. фільм. 5-я серыя.
14.15 Дак. серыял "Скарбы сусветнай культуры".
15.00 Навіны.
15.20 "Горац".
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5". Інфармацыйна-забаўляльная праграма для старшакласнікаў.
17.00 "Грамадзянін начальнік".
18.00 Навіны.
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Масква–Мінск".
18.50 "Міжволі, ці Па ўласным жаданні". Маст. фільм.
20.20 "Музеум". Будслаўскі алтар.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Сямейныя вузы".
22.40 Спорт-кур'ер.
22.50 "Чатыры танкісты і сабака". 23.50 Навіны.

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00 Навіны.
8.15 Чакай мяне.
9.10 "З лёгкай парай!"
9.40 "Хто хоча стаць мільянерам?"
10.35 "Бесталковыя нататкі".
10.50 Бібліяманія.
15.00, 20.35 Серыял "Падазрэнне".
16.00 Вялікае мыццё.
17.30 Смехапанарама.
18.05 "Зямля кахання". Серыял. 19.05 "Слабае звяно".
20.00 Час.
21.45 "ЗША. Ключ ад ядзернай кнопкі". Фільм 1-ы.
22.30 Начны "Час".
23.00 "Цывілізацыя". Гарсія Лорка.
23.30 "Начная змена".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Вескі.
8.15 Фільм "Сінатра".
9.05 "Два раялі".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 Камедыя "Рускі рахунак".
18.00 Бенефіс "Гарадка".
19.35, 22.15 Вескі–Масква.
19.55 Серыял "Лэдзі бомж".
20.50 Фільм "Адрынутыя".
22.00 Вескі + Падрабязнасці.
22.30 Вострасюжэтны фільм "Начная пагоня".
0.10 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.05 Залаты п'едэстал.
9.40, 16.30 "Корда: я не з тых, хто расце на дрэвах". Дак. фільм.
10.45 У вашым доме.
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!". Мультфільм.
12.15 Цесныя вароты. "Невядомы Суворaў".
12.30 Сцэнаграма.
13.00 "Сёмае неба". Маст. фільм. 14.45 Дак. цыкл. "Архімедаў рычаг".
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 Мультфільмы.
16.00 "Расійскі кур'ер".
17.50 А. П. Чэхаў "Шчаслівучык".
18.10 Урачысты юбілейны канцэрт, прысвечаны 80-годдзю Маскоўскай дзяржаўнай акадэмічнай філармоніі.
20.55 Фільм "Дождж над нашым каханнем".
22.30 "Апокрыф".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння. 7.15 У запас.
7.40 Карданны вал.
7.45 Пяць хвілін з Наважонавым. 7.50 Вялікія грошы.
8.00, 21.50 Серыял "Хуткая дапамога".
9.20, 16.45 Скванасць.
10.05 Шоу Алены Сцепаненка.
11.25 Прыгодніцкі фільм "Зламаная падкова".
13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
14.40, 17.35 Крымінал.
15.25 Фільм "Вяртанне рэзідэнта". 2-я серыя.
18.40 Герой дня.
19.00 Фільм "Кацька і Шыз".
23.30 Гордан.

СТБ

6.00, 16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры". 6.30, 16.00 "Цік-герой". Мультсерыял.
7.00, 15.30 "Неверагодны Халк".
7.30 "Прынцэса Сісі". Мультсерыял.
8.00, 18.50 "Тэма дня".
8.10, 23.15 "Віртуальны свет".
8.20, 18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.30 Баявік "Загадана знішчыць".
10.35 Футбольны кур'ер.
11.00, 18.00 Навіны МСН.
11.15, 23.25 "Аўтапанарама".
11.30 "Дарма і Грэг" Серыял.
12.00, 15.00. 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
12.15 "Выпадковы сведка".
12.45 "Дальнабойшчыкі". Серыял.
13.55, 21.45 "Каменская".
15.55 "Чарцяня".
18.15 "Добры дзень, доктар!".
18.30 Партрэт у інтэр'еры".
19.15 "Добры вечар, малы...".
19.30 Трылер "Глорыя".
23.45 Камедыя "Падняць якары".
2.25 "М 1". Музпраграма.

СЕРАДА, 30 СТУДЗЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00 Навіны.
6.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 Навіны.
8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.00 Навіны.
9.10 "Грамадзянін начальнік". Заключная серыя.
10.05 Здароўе. Тэлечасопіс.
10.30 "Маленькія Эйнштэйны".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.00 Навіны.
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.05 "ТАСС упаўнаважаны заявіць...". Маст. фільм. 6-я серыя.
14.15 Дак. серыял "Скарбы сусветнай культуры".
14.30 Час мясцовы. Рэпартажы з правінцыі.
15.00 Навіны.
15.20 "Горац".
15.40 "Маленькія Эйнштэйны.
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5". Праграма для старшакласнікаў.
17.00 "Грамадзянін начальнік". Заключная серыя.
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.30 Рамантычная камедыя "Марныя намаганні кахання".
20.05 "Зрэз". Відэафільм.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Сямейныя вузы". Серыял.
22.40 Спорт-кур'ер.
22.50 "Чатыры танкісты і сабака". Маст. фільм.
23.45 Навіны.
0.05 Крымінальнае дасье.
0.30 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00 Навіны.
8.15, 18.00 "Зямля кахання". Серыял.
9.15 Смехапанарама.
9.45 "Слабае звяно".
10.35 "Бесталковыя нататкі".
10.50 Бібліяманія.
15.00, 20.35 Серыял "Падазрэнне".
16.00 Вялікае мыццё.
17.25 Рускі экстрым.
18.55 "Апошні герой". "Штармавое папярэджанне".
20.00 Час.
21.45 "ЗША. Ключ ад ядзернай кнопкі". Фільм 2-гі.
22.30 Начны "Час".
23.00 "Крылы".
23.30 "Начная змена".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Вескі.
8.15 Фільм "Сінатра".
9.05 "Два раялі".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 Дак. фільм "Прафесія – мама".
17.00 "Мужчына і жанчына". Аляксандр Іншакоў.
18.00 Бенефіс "Гарадка".
19.35, 22.15 Вескі–Масква.
19.55 Серыял "Лэдзі бомж".
20.50 Фільм "Адрынутыя".
22.00 Вескі + Падрабязнасці.
22.25 Дак. фільм "Украіна".
23.25 Камедыя "Прымадона Мэры".
0.50 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.15 Ток-шоу "Наўздагад".
9.40, 16.35 Разуменне. "Смех".
10.45 Кінапанарама.
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!". Мультфільм.
12.15 Чым жыве Расія.
12.30 Цудоўны Санкт-Пецярбург.
13.00 "Валянцін і Валянціна". Маст. фільм.
14.30 Канцэрціна.
14.45 Дак. цыкл "Архімедаў рычаг".
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 Мультфільмы.
16.05 Машыны часу.
17.50 Хто мы?
18.15 "Гранд". Серыял.
19.15 Міхаіл Булгакаў. Чорны снег.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Астравы. Уладзімір Басаў.
20.40 "Інгмар Бергман. Пра жыццё і пра работу". Частка 1-я.
21.00 Фільм "Карабель ідзе ў Індыю".
22.30 "Бясконцая гісторыя Галівуда".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння. 7.15 У запас.
7.40 Карданны вал.
7.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.50 Вялікія грошы.
8.00, 21.50 Серыял "Хуткая дапамога.
9.20, 16.50 Скванасць.
10.05 Кватэрнае пытанне.
10.35 "Асяроддзе".
11.20 Камедыя "Унікум".
13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
14.40, 17.35 Крымінал.
15.25 Фільм "Канец аперацыі "Рэзідэнт". 1-я серыя.
18.35 Герой дня.
18.55 Камедыя "Лёгкія грошы". 23.20 Гордан.

СТБ

6.00, 16.30 Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30, 16.00 "Цік-герой". Мультсерыял.
7.00, 15.30 "Неверагодны Халк". Мультсерыял.
7.30 "Прынцэса Сісі".
8.00, 18.50 Тэма дня.
8.10, 22.50 "Віртуальны свет".
8.20, 18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.25 "Снеданне з Лікай".
8.30 Трылер "Глорыя".
11.00, 18.00 Навіны МСН.
11.15, 22.30, 1.35 "М1". Музпраграма.
11.30 "Дарма і Грэг".
12.00, 15.00, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
12.15 "Выпадковы сведка".
12.45 "Як не з гэтага свету". Дак. фільм.
13.50 "Каменская". Серыял.
16.55 "Чарцяня".
18.15 "Радыё-кропка". Музычна-забаўляльная праграма.
18.35 "Фільм, фільм, фільм..."
19.15 "Добры вечар, малы..."
19.30 Трылер "Дыстанцыйнае кіраванне".
21.30 "Марасейка, 12". Серыял.
23.15 Меладрама "Горад вялікага буму".

ЧАЦВЕР, 31 СТУДЗЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00 Навіны.
6.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!8.00 Навіны.
8.10 Добрай раніцы, Беларусь! 9.00 Навіны.
9.10 "Брыгады "Тыгра".
10.10 Тэлевітамін.
10.35 "Маленькія Эйнштэйны".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.00 Навіны.
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.05 "ТАСС упаўнаважаны заявіць...". 7-я серыя.
14.30 Існасць. Духоўная праграма.
15.00 Навіны.
15.20 "Горац". Мультсерыял.
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5". Праграма для старшакласнікаў.
17.00 "Брыгады Тыгра".
18.00 Навіны.
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Адкрыцці часу".
18.55 Фантастычная камедыя "Дарагая, я зменшыў прышэльца".
20.20 "Наша спадчына". Нясвіжскі фарны касцёл.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Сямейныя вузы".
22.40 Спорт-кур'ер.
22.50 Серыял "VIP" (ЗША).
23.30 Навіны.
23.50 Каралеўскае паляванне.

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00 Навіны.
8.15, 18.05 "Зямля кахання".
9.10 Рускі экстрым.
9.40 "Хто хоча стаць мільянерам?".
10.35 "Бесталковыя нататкі".
10.50 Бібліяманія.
15.00, 20.35 "Падазрэнне". Серыял.
16.00 Вялікае мыццё.
17.35 "Самі з вусамі".
19.05 "Слабае звяно".
20.00 Час.
21.40 Чалавек і закон.
22.30 Начны "Час".
23.00 Формула ўлады. Прэзідэнт Ізраіля.
23.30 "Начная змена".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Вескі.
8.15 Фільм "Сінатра".
9.05 Сам сабе рэжысёр.
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "У краіне нявывучаных урокаў". Мультфільм.
16.45 Камедыя "Вяселле".
18.00 Бенефіс "Гарадка".
19.35, 22.15 Вескі–Масква.
19.55 Серыял "Лэдзі бомж".
20.50 Фільм "Адрынутыя".
22.00 Вескі + Падрабязнасці.
22.30 Вострасюжэтны фільм "Нявеста Чакі".
0.05 "Панарама кіно".
0.45 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.40, 16.35 Разуменне. "Пэўнасць".
10.45 Астравы. Уладзімір Басаў.
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!". Мультфільм.
12.15 Чым жыве Расія.
12.30 М. Горкі. "Казкі аб Італіі". "Маці здрадніка". Чытае Л. Гурчанка.
13.00 "Людзі на мосце". Маст. фільм.
14.45 Архітэктурная галерэя.
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 Мультфільмы.
16.05 Экспедыцыя "Чыж".
17.50 Арт-панарама.
18.15 "Гранд". Серыял.
19.15 "Міхаіл Булгакаў. Чорны снег".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 XX стагоддзе. Выбранае.
20.40 "Шведская запалка". Маст. фільм.
21.35 "Культурная рэвалюцыя".
22.30 "Джазафрэнія".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
7.15 У запас.
7.40 Карданны вал.
7.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.50 Вялікія грошы.
8.00 Серыял "Хуткая дапамога".
9.25 Скванасць.
10.10 Дог-шоу "Я і мой сабака".
11.20 Фільм "Незнаёмы наследнік".
13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
14.40, 17.40 Крымінал.
15.25 Фільм "Канец аперацыі "Рэзідэнт". 2-я серыя.
16.55 Увага! Вышук!
18.35 Герой дня.
18.55 Фільм "Удар з космасу: Армагедон".
22.00 Зусім сакрэтна.
23.20 Гордан.

СТБ

6.00, 16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры. Серыял.
6.30, 16.00 "Цік-герой". Мультсерыял.
7.00, 15.30 "Неверагодны Халк". Мультсерыял.
7.30 "Прынцэса Сісі".
8.00, 18.50 "Тэма дня".
8.10, 23.15 "Віртуальны свет".
8.20, 18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.25 "Добро пожаловаться".
8.30 Трылер "Дыстанцыйнае кіраванне".
10.35 "Альфрэд Хічкок прадстаўляе". Серыял.
11.00, 18.00 Навіны МСН.
11.15, 23.25 "Аўтапанарама".
11.30 "Дарма і Грэг".
12.00, 15.00, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
12.15 "Вовачка". Серыял.
12.50 "Як не з гэтага свету". Дак. фільм.
13.55 "Марасейка, 12". Серыял.
16.55 "Чарцяня". Тэленавела.
18.15 "Рамонт".
18.30 "Экзотыка".
19.15 "Добры вечар, малы..."
19.30 Трылер "Бухта смерці".
21.55 "Марасейка, 12". Серыял.
23.45 Драма "Пачвары".
1.10 "М1". Музпраграма.

ПЯТНІЦА, 1 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10 "Брыгады "Тыгра".
10.10 Сад мары.
10.35 "Маленькія Эйнштэйны". 11.00 "Сямейныя вузы".
12.00 Навіны.
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.05 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." 8-я серыя.
14.15 "Скарбы сусветнай культуры". 15.00 Навіны.
15.20 "Горац".
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5".
17.00 "Брыгады "Тыгра".
18.00 Навіны.
18.30 Зона Ікс.
18.40 Дак. фільм да 130-годдзя з дня нараджэння беларускага мастака В. Бялыніцкага-Бірулі.
19.05 "Крыж на зямлі і месяц у небе". Маст. фільм.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Сямейныя вузы".
22.35 Спорт-кур'ер.
22.45 "Атрад па барацьбе з мафіяй". 0.10 Навіны.
0.30 Беларуская дваццатка.

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00 Навіны.
8.15, 18.00 "Зямля кахання".
9.10 "Самі з вусамі".
9.45 "Слабае звяно".
10.35 "Бесталковыя нататкі".
10.50 Бібліяманія.
15.00 "Падазрэнне".
16.00 Вялікае мыццё.
17.25 Дак. дэтэктыў "Яўка з павіннай". Справа 2000 года.
19.00 Поле цудаў.
20.00 Час.
20.35 Сябры віншуюць Льва Лешчанку. Трансляцыя юбілейнага канцэрта. Пасля заканчэння: начны "Час", камедыя "Па Лос-Анжэлесе без карты".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Вескі.
8.15 Фільм "Сінатра".
9.05 Новая "Старая кватэра".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 Планета КВЗ.
17.00 Прэс-клуб.
18.00 Бенефіс "Гарадка".
19.35 Вескі – Масква.
19.55 "Лэдзі бомж".
20.55 Фільм "Адрынутыя".
22.10 Вострасюжэтны фільм "Крыжаносец".
0.20 Цырымонія ўручэння прэміі "Асобы года".

КУЛЬТУРА

9.00 XX стагоддзе. Выбранае.
9.40, 16.35 Разуменне. "Машыны. Гісторыя любві".
10.35 Мультфільм.
10.42 Каляндар.
10.45 "Цытаты з жыцця".
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.45 Разам з Фафалем.
12.00 Мультфільм.
12.15 Чым жыве Расія.
12.30 Малыя музеі Санкт-Пецярбурга.
13.00 "Сампа". Маст. фільм.
14.45 Улада факта.
15.10 "Навальнічныя камяні".
15.35 Мультфільм.
16.05 Сенсацыя. Сенсацыя? Сенсацыя...
17.50 "Са столі".
18.15 "Гранд".
19.15 "Міхаіл Булгакаў. Чорны снег".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Білет у Вялікі...
20.40 "Інгмар Бергман. Аб жыцці і аб рабоце". Частка 2-я.
21.05 Фільм "Музыка ў цемры".
22.30 1001 расказ аб кіно.

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
7.15 У запас.
7.40 Карданны вал.
7.50 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.55 Вялікія грошы.
8.05 Смачныя гісторыі.
8.25 Падарожжы натураліста.
9.25 Свая гульня.
10.10 Увага! Вышук!
11.25 Фільм "Гараджане".
13.25 "Працяг будзе...".
14.15 Пепсі-чарт.
15.25 Прафесія – рэпарцёр.
15.50 Фільм "Футбаліст".
17.35 Крымінал.
18.35 Свабода слова.
20.15 Крымінальная Расія.
21.45 Баявік "Дзень Валянціна".
23.35 Кома.

СТБ

6.00, 16.30 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30, 16.00 "Цік-герой".
7.00, 15.30 "Неверагодны Халк".
7.30 "Прынцэса Сісі".
8.00, 18.50 "Тэма дня".
8.10, 23.15 "Віртуальны свет".
8.20, 18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.25 "Снеданне з Лікай".
8.30 Трылер "Бухта смерці".
11.00, 18.00 Навіны МСН.
11.15, 22.40, 1.35 "М1".
11.30 "Дарма і Грэг".
12.00, 15.00, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
12.15 "Агенцтва".
12.50 "Як не з гэтага свету". Дак. фільм.
13.50 "Марасейка, 12".
16.55 "Чарцяня".
18.15 Цэнтр забаў "Мэдысан авеню".
19.15 "Добры вечар, малы...".
19.30 Баявік "Смертаносныя землі".
21.35 "Кобра".
22.35 "Добра паскардзіцца".
23.25 Драма "Абарона Лужына".

СУБОТА, 2 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00 Навіны.
7.15 Серыял "Кіне".
8.00 "Пятае вымярэнне". 4-я серыя.
8.30 Сутнасць.
9.15 Экран індыйскага кіно. "Навекі твая". 2 серыі.
12.25 Сад мары.
12.55 Каралеўскае паляванне.
13.20 Здароўе.
13.45 "Растоў-тата".
14.40 "Музеум".
15.00 Навіны.
15.20 "Атрад па барацьбе з мафіяй".
16.45 Беларуская дваццатка.
17.10 Пяць цудаў.
17.40 Чароўная шкатулка "Саюзмультфільма".
18.15 Відэафільм "Дзелавыя людзі".
18.35 З дакладных крыніц.
19.00 Навіны.
19.25 "На скрыжаваннях Еўропы".
20.10 "VIP".
21.00 Панарама.
21.50 Спорт-кур'ер.
22.00 Фільм "Пяць дзён".
23.55 "Каралева мячоў".
0.40 Дак. серыял "Успомні аб будучыні". 1-я серыя.

ГРТ

7.00, 9.00, 14.00, 17.00 Навіны.
7.10 "Нязнайка на Месяцы". Частка 2-я.
9.35 КОАПП.
8.00 Слова пастыра.
8.15 Іграй, гармонік любы!
8.50 Бібліяманія.
9.10 Смехапанарама.
9.45 Смак.
10.05 У свеце жывёл.
10.45 Здароўе.
11.25 Дэтэктыў "Тайны бацькі Даўлінга".
12.20 Фільм "ГАЗ – рускія машыны".
13.35 "Мікі Маус і яго сябры".
14.10 Канцэрт К. Арбакайтэ.
15.30 Камедыя "Я нічога не ведаю, але скажу ўсё".
17.15 А. Сцепаненка, Ю. Гальцаў і іншыя ў праграме "Жарт за жартам".
17.55 "Хто хоча стаць мільянерам?".
18.55 "Апошні герой".
20.00 Час.
20.30 Баявік "Заручаныя са смерцю".
22.25 Фільм "Джэк".

РАСІЯ

7.00 Тата, мама, я – спартыўная сям'я.
7.45 "Тэлепузікі".
8.10 Залаты ключ.
8.30 Здароўе і жыццё.
9.00 Добрай раніцы, краіна.
10.15 "Сто да аднаго".
11.05 Серыял "Медыкі".
11.55 "Адчыніце, міліцыя!".
12.25 "Мужчыны". Дак. серыял.
13.00, 19.00 Вескі.
13.20 Фільм "Кацярына Вароніна".
15.00 Баскетбол. Чэмпіянат Расіі. Суперліга.
17.00 Мая сям'я.
17.55 Аншлаг.
19.25 Люстэрка.
20.00 Баявік "Гадзіна пік".
22.00 Камедыя "Дзень сурка".
0.05 Гарачая дзесятка.

КУЛЬТУРА

9.10 "Маўглі". Частка 1-я.
9.50 Мой цырк.
10.15 Бабуліны рэцэпты.
10.30 "Залаты п'едэстал".
11.00 Графаман.
11.25 У невядомае.
11.50 "Апошняя ноч". Маст. фільм.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 "Час музыкі".
14.10 "Тайна ў летнюю ноч". Дак. фільм.
15.05 "Сахалінская жонка". Тэлеспектакль.
16.30 "Рамантыка раманса".
17.00 "Закон пустыні".
18.00 "Сферы".
18.40 Творчы вечар Міхаіла Лаўроўскага ў Вялікім тэатры.
19.35 "Гістарычныя канцэрты". 20.15 Дом акцёра.
21.20 Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці.
21.25 "Пастараль". Маст. фільм.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сёння.
7.15 "Вуліца Сезам".
7.40 Серыял "Люстэрка, люстэрка".
8.25 Без рэцэпта.
9.15 Крымінал.
9.50 "Жаночы погляд".
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.20 Дэтэктыў "Смерць пад ветразем".
13.35 Падарожжы натураліста. 14.05 Свая гульня.
15.25 Прафесія – рэпарцёр.
16.05 "Працяг будзе...".
16.55 Шоу А. Сцепаненка.
18.35 Прафесія – рэпарцёр.
19.10 Дэтэктыў "У імя справядлівасці".
21.00 Баявік "Зацяжны скачок". 22.50 Серыял "Зорныя вароты".

СТБ

6.15 Дак. фільм.
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 "Інспектар Гаджэт".
8.00 "Дыпладокі".
8.30 "Мурашкі".
9.00 "Футурама".
10.00 "Бафі".
11.00 "Экзотыка".
11.15 "Рамонт".
11.30 "Аўтапанарама".
11.50 "Снеданне з Лікай".
12.15 "Свет спорту вачамі "Жылет".
12.45 Баявік "Мерседэс" знікае ад пагоні".
14.30, 1.20 "М1".
14.45 "Выпадковы сведка".
15.15 "Вовачка".
15.50 "Чалавек-павук".
16.50 "Марш Турэцкага-2".
18.00 "Гадзіна пік".
19.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
19.25 Камедыя "Осцін Паўэрс: шпіён, які меня спакусіў".
21.30 Трылер "Забойства ў дзень вяселля".
23.45 Начны музканал.
0.50 "Мэдысан авеню".

НЯДЗЕЛЯ, 3 ЛЮТАГА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00 Навіны.
7.15 "Кіне".
8.00 "Аграсвет".
8.30 "Арсенал".
9.15 Мультыклуб.
9.40 "Блукаючыя агеньчыкі". Маст. фільм. 2 серыі.
11.50 "Усё нармальна, мама!".
12.30 Тэлевітамін.
13.00 "Каралева мячоў".
13.40 "Маскоўскія гастролі на фоне юбілею". Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Я. Коласа.
14.30 "Наша спадчына".
14.45 "І іншыя афіцыйныя асобы".
15.00 Навіны.
15.20 Свет і мы.
15.35 "Аніскін і Фантамас". 2 серыі.
17.45 Крымінальнае дасье.
18.10 "Сустрэча ў Траецкім".
18.35 "Час мясцовы".
19.05 Планета "АРТ".
19.35 Тэлебарометр.
19.50 Энцыклапедыя беларускага спорту.
20.00 Галоўнае пытанне.
20.35 Спорт-кур'ер.
20.45 Наша любімае кіно. "Мічман Панін".
22.15 Зоркі кінафестываляў у праграме "Тэлевізійны Дом кіно".
22.40 "Жулі Леско".
0.10 "Успомні аб будучым". 2-я серыя.

ГРТ

7.00, 9.00, 14.00, 17.00 Навіны.
7.10 Служу Расіі!
7.40 "Дзіцяняты джунгляў".
8.05 Ранішняя зорка.
8.50 Бібліяманія.
9.10 "Бесталковыя нататкі".
9.30 Пакуль усе дома.
10.05 Выратавальнікі. Экстранны выклік.
10.35 Клуб падарожнікаў.
11.15 "Тайны бацькі Даўлінга".
12.15 "Самі з вусамі".
12.50 Разумніцы і разумнікі.
13.15 Скарбы Крамля.
13.35 "Мікі Маус і яго сябры".
14.10 Фільм "Пашпарт".
15.55 "Ералаш".
16.05 Жывая прырода.
17.20 Камедыя "Каханне злое".
18.45 Трылер "Фірма".
21.30 Часы.
22.45 Баявік "Уцёкі з Нью-Йорка".

РАСІЯ

7.10 "Тэлепузікі".
7.35 Хранограф.
7.50 Рускае лато.
8.40 "ТБ Бінга шоу".
9.20 Добрай раніцы, краіна.
9.55 Сам сабе рэжысёр.
10.50 "Гарадок".
11.25 Фантастычны фільм "Амазонія".
13.00, 19.00 Вескі.
13.20 Парламенцкая гадзіна.
14.05 Дыялогі пра жывёлу
15.00 Вакол свету.
15.50 "Камісар Рэкс".
16.50 ТБ Бінга навіны.
16.55 Вострасюжэтны фільм "Чэк".
19.55 Аншлаг.
21.00 Камедыя "Кабельшчык".
22.55 "Твін Пікс".
0.00 Спорт за тыдзень.

КУЛЬТУРА

9.10 "Маўглі". 2-я частка.
10.15 Нядоўгія гісторыі.
10.30 Ток-шоу "Наўздагад".
11.00 Тым часам.
11.25 У невядомае.
11.50 "Дзелавыя людзі". Маст. фільм.
13.10 Мультфільм.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 Магія кіно.
14.10 "За сямю пячацямі".
14.45 "Маё апошяе танга". Дак. фільм.
15.40 Стужкі з гарышча.
16.20 "Абракадабра". Фільм-балет.
17.00 "Закон пустыні".
18.00 "Зорныя гады "Ленфільма".
18.40 Экалогія літаратуры.
19.35 "Збор выкананняў".
20.15 Блеф-клуб.
21.20 Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці.
21.25 У сузор'і Пітэрсана.
22.05 "Прызнанне авантурыста Фелікса Круля". 3-я серыя.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00 Сёння.
7.15 "Вуліца Сезам".
7.45 Пепсі-чарт.
8.30 Ох, ужо гэтыя дзеці!
9.15 Смачныя гісторыі.
9.30 Шоу А. Сцепаненка.
10.25 Крымінальная Расія.
11.20 Фільм "Каханне з прывілеямі".
13.35 Служба выратавання.
14.10 Свая гульня.
15.25 Прафесія – рэпарцёр.
15.55 Дог-шоу "Я і мой сабака".
16.50 "Жаночы погляд".
17.25 Вочная стаўка.
18.05 Фільм "Юка".
20.00 Надоечы.
21.15 Лялькі.
21.30 Баявік "Дастаўка".
23.30 "Зорныя вароты".

СТБ

6.00 Дак. фільм.
7.00 "1/52".
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 "Інспектар Гаджэт".
8.00 "Дыпладокі".
8.30 "Мурашкі".
9.00 "Гадзіна пік".
10.00 "Бафі".
11.00 "Сакрэтныя матэрыялы".
12.00 "Снеданне з Лікай".
12.25 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
12.45 Прыгодніцкі фільм "У двух кроках ад "Рая".
14.45 "Выпадковы сведка".
15.15 "Агенцтва".
15.50 "Чалавек-павук".
16.50 "Марш Турэцкага-2".
18.00 "168 гадзін Мінска".
19.00 "Добры дзень, доктар!".
19.10 "Аўтапанарама".
19.30 "Радыё-кропка".
19.50 "Хіт-момант – вячэрняя рапсодыя".
20.20 "Пакуль гарыць свечка...".
20.40 Фільм жахаў "Я ведаю, што вы зрабілі мінулым летам".
23.00 "Альфрэд Хічкок прадстаўляе".
23.30 Начны музканал.
0.35 "М1".

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-43-71; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, e-mail:pm3403em1@belsonet.net

Адказны дзяжурны Мікола ГІЛЕВІЧ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 428
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 25.1.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 паасобнікаў.